

*Науково-дослідний інститут інформатики і права
Національної академії правових наук України*

*Факультет соціології і права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ
НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ:
КОМУНІКАЦІЙНИЙ ТА ПРАВОВИЙ АСПЕКТИ (у
контексті децентралізації влади в Україні)**

МАТЕРІАЛИ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

26 травня 2017 року

Київ
КПІ ім. Ігоря Сікорського
2017

УДК 347(063)+351/354(063)

Р64

Розвиток національної системи нормативно-правової інформації: комунікаційний та правовий аспекти (у контексті децентралізації влади в Україні):

матеріали наук.-практ. конф. / 26 трав. 2017 р., м. Київ / Упоряд. : В. М. Фурашев, С. Ю. Петраєв. - Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, Вид-во «Політехніка», 2017. - 120 с. ISBN 978-966-622-842-3

Матеріали конференції присвячено проблемним питанням створення та розвитку національної системи нормативно-правової інформації з використанням сучасних засобів та прийомів інформаційно-комунікаційних технологій в умовах децентралізації влади в Україні. Особливу увагу приділено національній системі нормативно-правової інформації у процесах децентралізації влади, розбудові «електронного» парламенту та представницьких органів влади, а також процесам підвищення правової обізнаності суспільства. Доповіді учасників конференції можуть бути корисними для законодавців, учених, фахівців та експертів інформаційної сфери та сфери державного управління, науково-педагогічних працівників, аспірантів, докторантів, студентів вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться трансформацією суспільно-правових відносин, яка супроводжує процеси децентралізації влади в Україні.

Організаторами заходу виступили: Науково-дослідний інститут інформатики і права НАПрН України та Факультет соціології і права Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Участь у конференції взяли провідні експерти і вчені наукових установ і навчальних закладів, представники зацікавлених державних органів та громадських організацій. Інформаційну підтримку у проведенні заходу надали: журнали «Інформація і право» та Вісник НТУУ «КПІ» «Політологія. Соціологія. Право»

Матеріали подано в авторській редакції.

Упорядники: В. М. Фурашев, С. Ю. Петраєв

Рекомендовано до друку:

*Вченою радою Науково-дослідного інституту інформатики і права
Національної академії правових наук України.
Протокол № 4 від 22.05.2017р.*

*Вченою радою факультету соціології і права
Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут
імені Ігоря Сікорського»
Протокол № 9 від 30.05.2017р.*

ISBN 978-966-622-842-3

© Науково-дослідний інститут інформатики
і права НАПрН України, 2017 © Факультет
соціології і права Національного технічного
університету України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», 2017 ©
Колектив авторів, 2017

З М І С Т

Корж І. Ф.	Децентралізація влади в Україні: здобутки і проблеми правового характеру	5
Баранов О.А.	Національна система нормативно-правової інформації в умовах інтернету речей.....	18
Фурашев В. М.	Створення Національної системи нормативно-правової інформації - невід'ємна складова процесу децентралізації влади	23
Ланде Д. В.	Моделі предметних областей як засоби узагальненого доступу до правової інформації... Децентралізації державної влади: проблеми і перспективи	27
Костенко І. В.	Забезпечення вільного доступу до правової інформації як реалізація функцій держави.....	34
Доронін І. М.	Забезпечення доступу до інформації та технологій як напрями політики сталого розвитку	38
Кравчук О. О.	До питання створення «Національної системи нормативно-правової інформації України» в умовах адоптації до сучасного правопорядку Європейського Союзу	41
Забара І. М.	Єдина база правової інформації органів місцевого самоврядування, як перспективний напрям підвищення ефективності інформаційної взаємодії.....	45
Дубняк М. В.	Правова комунікація влади і суспільства як складова функціонування національної системи нормативно-правової інформації	49
Закірова С. Г.	Правотворчість як елемент забезпечення механізму дотримання прав людини на правову інформацію	56
Маріц Д. О.	Інформація в інформаційних системах.....	61
Юдкова К. В.	Адміністративно-правове регулювання системи технічного захисту інформації в Україні.....	64
Кашук А. В.	Деякі проблеми функціонування державної системи електронних ресурсів	68
Цирфа Г. О.		70

Бусол О. Ю.	Забезпечення безпеки національного інформаційного простору Королівством Велика Британія.....	74
Пристай Т. М.	Правова інформація щодо статусу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності	79
Пасічник В. В.	Правова інформація в сфері захисту економічної конкуренції	82
Іванова М. В.		
Іванов Ю. Ф.		
Голосніченко Д.І.	Правові аспекти захисту інформації як об'єкта права інтелектуальної власності	90
Бежевец А. М.	Щодо права інтелектуальної власності на службові твори	94
Ромашко А. С.	Проблемні аспекти законодавства щодо секретних винаходів (корисних моделей) та порівняння їх охорони з законодавством Польщі.....	99
Янчук А. О.	Проблемні аспекти розгляду справ про авторське право на переклад	103
Серая А. К.	Повноваження з користування майном, зазначене в довіреності, в аспекті електронного декларування	108
Кравченко О. М.	Вдосконалення законодавства України у сфері захисту комерційної таємниці суб'єктів господарювання.....	113
Ромашко А. С.	Два в одному, або як отримати юриста з інженерними компетенціями.....	116
Іванов Д. В.	Суспільне телебачення і радіомовлення як інструмент поширення правової інформації та реалізатор конституційного права кожного на доступ до інформації.....	119

*Корж І. Ф., зав. науковою лабораторією, д.ю.н.,
ст. науковий співробітник, НДІ інформатики і
права НАПрН України*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ВЛАДИ В УКРАЇНІ: ЗДОБУТКИ І ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

ЩО ПЛАНУВАЛОСЯ ЗРОБИТИ І ЩО ЗРОБЛЕНО
5 НЕОБХІДНИХ КРОКІВ:

1. Створення територіальної основи органів
самоврядування та виконавчої влад

місцевого



2. Розмежування повноважень між органами місцевого
самоврядування різних рівнів



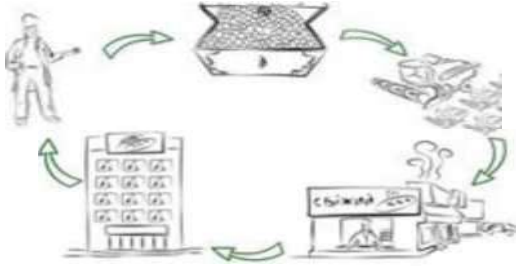
3. Розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування та виконавчої влади.

- Мають передатися основні повноваження місцевих держадміністрацій органам місцевого самоврядування. Виконавчій владі залишається тільки право контролю.



. ОМС та ОВВ
позбавляються
невластивих
їм функцій,
ОТРИМУЮТЬ
ЛОГІЧНІ
повноваження і
перетворюються
із конкурентів
на партнерів!

4. Визначення ресурсів на кожному рівні.



**Зростання
бюджету**
веде до
нових
МОЖЛИВОСТЕЙ
для подальшого
РОЗВИТКУ
громади,
району
та регіону!

5. Органи місцевого самоврядування стають підзвітними перед виборцями і державою.

Запроваджується не лише відповідальність місцевого самоврядування за успішність своєї праці перед виборцями, але й перед державою - за законність.



ЗАКОНОДАВСТВО

- Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) № 2217а від 01.07.2015 р. (Попередньо схвалено 31.08.2015 р.).
- Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування з управління земельними ресурсами та посилення державного контролю за використанням і охороною земель № 4355 від 31.03.2016 р. (Прийнятий у 1-у читанні 19.04.2016 р.).
- Проект Закону про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо добровільного приєднання територіальних громад) № 4773 від 03.06.2016 р. (Прийнятий у 1-у читанні 20.09.2016 р.).
- Закон України про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо зарахування окремих адміністративних зборів до місцевих бюджетів від 08.09.2016 р.: *адміністративний збір за державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; адміністративний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань; плати за скорочення термінів надання послуг у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень і державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, а також плати за надання інших платних послуг, пов'язаних з такою державною реєстрацією.*
- Закон України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг від 10.12.2015 р. *(органам місцевого самоврядування (виконавчому органу сільської, селищної або міської ради, сільському голові (у випадку, коли відповідно до закону виконавчий орган сільської ради не утворено) надані повноваження щодо*

реєстрації місця проживання та зняття з реєстрації місця проживання особи, ведення відповідного реєстру територіальної громади).

- Закон України Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо особливостей формування та виконання бюджетів об'єднаних територіальних громад від 26.11.2015 р.

- Закон України Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень у сфері архітектурно- будівельного контролю та удосконалення містобудівного законодавства від 09.04.2015 р.

- Кабінет Міністрів України Розпорядження № 688-р від 22.09.2016 р. Деякі питання реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: *затверджено ПЛАН ЗАХОДІВ щодо реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні*

Постанова № 385 від 06.08.2014 р. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року визначає цілі державної регіональної політики та основні завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування, спрямовані на досягнення зазначених цілей, а також передбачає узгодженість державної регіональної політики з іншими державними політиками, які спрямовані на територіальний розвиток.

РЕЗУЛЬТАТИ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

- Окрім прийнятих в цілому відповідних законодавчих актів у даній сфері, продовжується робота над законопроектами «Про префектів», «Про місцеве самоврядування в Україні» (нова редакція). Однак для їх прийняття потрібні відповідні зміни до Конституції України в частині децентралізації.

- Розпочато громадське обговорення законопроекту «Про засади та порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою

України», яким без внесення змін до Конституції України визначатимуться засади, на яких ґрунтується адміністративно-територіальний устрій України та повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з даного питання.

- До Верховної Ради України у 2016 р. внесено законопроект № 4690, спрямований на зміцнення фінансової незалежності бюджетів ОТГ, який передбачає передачу частини рентної плати за спеціальне використання води, що зараховується до бюджетів ОТГ, на землі сільськогосподарського призначення, які зайняті водними об'єктами загальнодержавного значення, користувачами води за місцем її забору, а також ряд інших законопроектів.

- Урядом схвалено та прийнято ряд розпоряджень та постанов, якими визначається: новий порядок діяльності освітніх округів та опорних загальноосвітніх навчальних закладів; надання субвенцій з державного бюджету місцевим бюджетам, на формування інфраструктури ОТГ; концептуальна оптимізація системи територіальної організації влади та утворення нової територіальної основи для розміщення органів виконавчої влади та інших державних органів тощо.

- До Верховної Ради України подано законопроект №4355 від 31.03.2016 (19.04.2016 - прийнято у 1-му читанні). Передбачено передачу в управління об'єднаним територіальним громадам та громадам, які поки ще не об'єдналися, земель, що знаходяться у межах і поза межами населених пунктів, що забезпечить право громад на управління власними ресурсами.

- 2016 рік відзначився декількома серйозними подіями - це й початок судової реформи, і створення НАБУ, й введення електронних декларацій. Водночас, до цього часу відсутні напрацювання щодо законопроекту про місцевий референдум.

ОСНОВНІ ЦИФРИ



Які проблеми та перешкоди виникають?

- Проблемою є неузгодженість та відставання галузевих міністерств від поточних темпів децентралізації та їх реагування на виклики, які постають перед новоствореними громадами. Часто громади просто не в змозі відповісти на питання своїх членів: що буде з медичним обслуговуванням, освітою, соціальною допомогою, бо не отримують від міністерств чіткого бачення, а тим більше алгоритмів, стандартів чи механізмів реалізації секторальних реформ.
- Наступна проблема, про яку часто згадують, — кадровий голод для нових виконкомів, бо робота в них потребує більшого обсягу знань та досвіду.
- Зараз і держава, і міжнародна донорська спільнота пропонують активістам, працівникам виконкомів колишніх сільрад та посадовцям органів місцевого самоврядування різноманітні курси, семінари та інші форми навчання, але все треба робити системно, швидко і «на вчора».

- 2016 рік показав, що основна проблема новостворених територіальних громад — не так брак коштів, як дефіцит кадрів. Їх, до речі, недостатньо і в економіці — працелюбні та енергійні українці масово виїжджають за кордон, через що бізнес змушений піднімати зарплати.
- Іншою проблемою є те, що більшість закладів освіти, культури, охорони здоров'я, які громадам потрібно взяти на баланс, не мають оформлених належним чином установчих документів.
- Уряд, навантажив у 2017-му місцеві бюджети додатковими повноваженнями, котрі загалом важко назвати такими, які належать до компетенції місцевого самоврядування. Йдеться насамперед про фінансування пільг, установлених Верховною Радою для окремих категорій громадян, але їхньої компенсації не передбачено.
- Чітко визначились противники реформи. Це керівництво районної ланки, яке відчуло загрозу своєму благополуччю. Це також сільські голови тих територіальних громад, де стабільні високі доходи, в першу чергу, від автомобільних заправок. Щоправда, це джерело, схоже, у 2017 році вичерпається, не залишаючи іншої альтернативи для сільського начальства, ніж іти на об'єднання із більш потужним сусідом. Саме громадськість, очікується, стане основним рушієм і ініціатором процесу створення нових ОТГ.
- Загалом відчувається певне зниження уваги як вищого керівництва країни, так інших органів державної влади до питання децентралізації. Відсутність мобілізації нардепів перед вирішальними голосуваннями свідчить — проблеми місцевого самоврядування відійшли на другий план. І свідченням цього також став Державний бюджет-2017.
- Заходи, які проводяться науковцями і громадськістю щодо здійснюваних реформ, представниками органів державної влади, за рідким виключенням, фактично ігноруються.

- Відсутність активності з боку влади негативно відображається на активності впровадження змін в регіонах.
- Субвенція на інфраструктурну підтримку громад упала вдвічі, тоді як сама кількість громад зросла — знову ж таки, вдвічі. Державний фонд регіонального розвитку зменшився із 3,5 млрд грн до 1 млрд.
- Питання реформування саме районного рівня стане стрижневим у 2017 році. Створення великих районів допоможе досить великому прошарку районних керівників визначитися зі своїм ставленням до реформи.
- На листопад 2017 року можна очікувати оголошення перших виборів до органів місцевого самоврядування, сформованих на новій просторовій основі.

Про негативний вплив інертної діяльності органів державної влади свідчать наступні факти утворення громад в окремих регіонах:

- Закарпатська область - утворено 5 ОТГ, а перспективного плану щодо утворення в подальшому ОТГ до цього часу не прийнято;
- Тернопільська область - утворено 5 ОТГ, а перспективного плану щодо утворення в подальшому ОТГ до цього часу не прийнято;
- Київська область - утворено 2 ОТГ, а за перспективним планом в подальшому - 27 ОТГ;
- Харківська область - утворено 5 ОТГ, а за перспективним планом в подальшому - 50 ОТГ;
- Кіровоградська область - утворено 7 ОТГ, а за перспективним планом в подальшому - 15 ОТГ.

Цифрова Україна - DIGITAL UKRAINE: як фундамент для розбудови електронного урядування та створення національної системи нормативно-правової інформації

Мета ініціативи - створення юридичного фундаменту для впровадження сучасних інформаційних технологій в державному секторі та надання цифрових сервісів громадянам і бізнесу.

ВДАЛОСЯ ДОСЯГНУТИ:

Електронні звернення та електронні петиції: система електронних звернень та петицій Президента була запропонована для безкоштовної передачі зацікавленим державним органам влади.

Електронне урядування (поширення успішного досвіду АПУ в е- урядуванні серед органів державної влади):

- системи електронного документообігу (СЕД) - була запропонована для передачі безкоштовно всім зацікавленим органам державної влади безкоштовно;
- презентація СЕД для ВУЗів;
- презентація СЕД для органів місцевого самоврядування та державних установ;
- системи електронних петицій;
- у Верховній Раді України зареєстрований і прийнятий 20.09.16 р. у 1-му читанні законопроект №4302, що стосується хмарних обчислень;
- прийнятий 20.09.16 р. у 1-му читанні проект Закону про електронні довірчі послуги (№ 4685), підготовлені та зареєстровані правки до законопроекту для приведення сфери довірчих послуг у відповідність до Європейських стандартів.
- запущено систему електронних петицій до органів державної влади;
- НБУ нормативно врегулював банки для адмінпослуг;

Прийнято Постанову КМУ № 606 від 8.09.16 р., якою затверджено Положення про електронну взаємодію державних інформаційних ресурсів та список реєстрів, які в першочерговому порядку повинні розробити для забезпечення автоматизованого обміну даними між державними інформаційними ресурсами:

- Єдиний державний демографічний реєстр
- Державний земельний кадастр

- Єдиний реєстр підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство
- Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань
- Державний реєстр речових прав на нерухоме майно
- Державний реєстр актів цивільного стану громадян
- Реєстр платників податку на додану вартість
- Єдиний державний реєстр Міністерства внутрішніх справ стосовно зареєстрованих транспортних засобів та їх власників
- Державний електронний інформаційний ресурс Міністерства внутрішніх справ, в якому обробляється інформація з питань судимостей
- Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування
- Державний електронний інформаційний ресурс Міністерства внутрішніх справ, в якому обробляється інформація з питань втрачених паспортів
- Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування
- Єдиний реєстр довіреностей
- Автоматизована інформаційна система Державної казначейської служби України по обліку доходів та видатків бюджетів усіх рівнів
- Єдиний державний реєстр судових рішень

Розвиток сфери АТ

- прийнятий 03.11.16 р. як закон законопроект № 4496 щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг, що спрощує роботу у сфері ІТ;
- прийнятий 20.09.16 р. у 1-му читанні законопроект № 2126а про основні засади кібербезпеки;

- прийнятий 08.09.16 р. у 1-му читанні законопроект № 3719, що містить норми щодо заборони фізичного вилучення ІТ-обладнання при проведенні обшуку у компаніях, однак ВРУ не прийнятий в цілому.

- Підтриманий меморандум по запуску **Електронного аукціону** в Одеській ОДА та органах державної влади.

ЩО НЕ ЗРОБЛЕНО

- Незатверджені Європейські стандарти для реалізації криптоалгоритмів у надійних засобах ЕЦП.

- Не визначено правові та організаційні засади надання електронних довірчих послуг, у тому числі транскордонних.

- Не визначено правової основи управління та регулювання діяльності у сфері електронних комунікацій, засади утворення та функціонування національного регулятора тощо.

- По окремим напрямкам напрацьовано відповідні законопроекти. Веб-портали органів державної влади та регіональних рад - як складові національної системи нормативно-правової інформації

- На сьогодні в Україні існують наступні основні системи нормативно-правової інформації:

- а) Платні: «Ліга-Закон», «Експерт-Юрист » та «Нормативні акти України»;

- б) Безоплатні: «Законодавство України», веб-портали органів державної влади та місцевого самоврядування.

- Веб-портал КМУ має напрацьовану вертикаль органів виконавчої влади;

- Найбільше наповнення має «Законодавство України», яке знаходиться на веб-порталі ВРУ, і яке містить в собі міжнародні акти.

- Водночас, українські дослідники в галузі права часто вже не можуть спиратися у своїх дослідженнях тільки на вітчизняне законодавство.

- Створення в 1976 році Міжнародної Правової Баз Даних (LAWL = МПБД) у Правничій Бібліотеці Конгресу США було чітко мотивоване бажанням задовольнити таку потребу. База виправдала себе як простий та ефективний засіб швидкого і точного доступу до складових частин правового середовища різних країн і з часом перетворилася у Світову електронну мережу правових документів (**GLIN**).
- Секретаріатом Верховної Ради України зроблено аналітико- синтетичне опрацювання інформаційних бюлетенів “Відомості Верховної Ради України”, з використанням тезаурусу **GLIN** готуються англійською мовою реферати законів України та постанов Верховної Ради України, які у вигляді архіву разом зі сканованими повними текстами цих документів надсилаються мережею INTERNET до Бібліотеки Конгресу США
- Аналіз стану та змісту веб-порталів регіональних рад свідчить про необхідність напрацювання єдиного підходу до їх впровадження, напрацювання відповідного протоколу щодо їхньої інтегрованості. Однак окремі з них заслуговують на увагу і можуть слугувати відповідним зразком для напрацювання в подальшому Національної системи нормативно-правової інформації.

Веб-портал Закарпатської обласної ради

- Має інтегровані посилання на веб-портали:
- -Президента України; - Верховної Ради України та її комітети, комісії, органи; - Кабінету Міністрів України та його інтегрованої системи державних органів; - Національне агенство з питань державної служби; - регіональних органів; - районних і міських рад регіону; - райадміністрацій; - інтернет-ресурси області;
- Містить контенти, пов’язані із діяльністю цього органу, прийняті Радою та проекти нормативно-правових актів тощо.
- Водночас, в ньому відсутні механізми зворотного зв’язку, у тому числі електронні.

Веб-портал Київської обласної ради

- На відміну від попереднього порталу, даний портал менш насичений офіційною інформацією.
- Водночас, портал містить такі сучасні механізми зворотного зв'язку, як електронні петиції і відеоприйом громадян.

Веб-портал Вінницької обласної ради

- Портал насичений інформацією місцевого рівня, має звичне звернення громадян, електронні петиції і контент для людей з обмеженими можливостями.

П І Д С У М К И

- Необхідно зазначити, що комплексна і системна робота з впровадження реформи має здійснюватися відповідно до внесених змін до Конституції України, зокрема, в частині децентралізації повноважень органів виконавчої влади та передачі їх органам місцевого самоврядування. Однак, події на Сході є стримуючим фактором.
- Після запровадження конституційних змін, мають бути прийняті законопроекти:
 - «Про місцеве самоврядування в Україні» (нова редакція);
 - «Про префектів»;
 - «Про засади та порядок вирішення питань адміністративно - територіального устрою України» та інші.
- Водночас, для створення в майбутньому Національної системи нормативно-правової інформації, потрібне напрацювання відповідної Концепції її створення, яка б увібрала в себе вимоги сьогодення, що висувуються до діяльності органів державної влади та до їхніх веб-порталів, визначала їхній стандартний контент, які б відзначалися зручністю у користуванні та оперативністю наповнення інформацією, була інтегрованою до законодавства ЄС, а також прийняття Програми впровадження даної Системи.

*Баранов О.А., доктор юридичних наук,
керівник Центру теоретико-правових
проблем інформаційної сфери НДІ
інформатики і права НАПрН України.*

НАЦІОНАЛЬНА СИСТЕМА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ІНТЕРНЕТУ РЕЧЕЙ

На формування концептуальних вимог до системи нормативно-правової інформації суттєво впливають умови та особливості здійснення правничої професії в сучасні, в, особливо, в майбутні часи. Потужний вплив в недалекому майбутньому на ці умови буде створювати впровадження технологій Інтернету речей.

В останні два десятиліття років набуває активного поширення феномен Інтернету речей (скорочено - IP або Internet of Things - англ., скорочено - IoT), який отримав таку назву понад 15 років тому. Останні дані щодо розвитку промисловості та інших галузей економіки демонструють вражаючі результати проникнення технологій IP в усе нові та нові сфери суспільного життя.

Багато експертів переконані, що передові технології IP в наступні 10-15 років будуть сприяти революційним змінам у промисловості, торгівлі, охороні здоров'я, освіті, військовій справі, охороні навколишнього середовища, культурі, міському, сільському та домашньому господарстві, побуті тощо [1]. При цьому основною мотивацією щодо просування цих змін буде значна економія ресурсів, збільшення рентабельності робіт, різке підвищення економічної ефективності будь-якої діяльності, забезпечення в режимі реального часу прийняття управлінських рішень (технологічних рішень, бізнес-рішень, державних та військових рішень тощо) максимально наближених до оптимальних на основі урахування необхідно великої кількості актуальних даних.

Технологічно структура IP це сукупність взаємодіючих технічних систем і комплексів, що складаються з мікропроцесорів, сенсорів, пристроїв, систем

передачі даних, локальних та/або розподілених обчислювальних ресурсів і програмних засобів, призначених для реалізації суспільних відносин на основі використання безлічі різноманітних даних і мережі Інтернет при безпосередній участі або без участі суб'єктів цих відносин (юридичних або фізичних осіб). Для ІР характерна наявність функціональних елементів, які мають надзвичайно малі розміри і досить мале енергоспоживання, що дозволяє розміщувати їх всередині промислових виробів, окремих товарів, побутових предметів, одягу, взуття, паспортів, кредитних карт, розміщувати на транспортних засобах, тваринах, рослинах, людях тощо.

В інтересах правової науки була сформульована дефініція терміну «інтернет речей» як сукупності взаємодіючих технічних систем і комплексів, призначених для реалізації суспільних відносин, в тому числі, пов'язаних з наданням послуг або проведенням робіт, на основі використання різноманітних даних і мережі Інтернет при безпосередній участі або без участі суб'єктів цих відносин (юридичних або фізичних осіб) [2].

З урахуванням того, що особливості функціонування технологій ІР потребують кардинально змінених за переліком, змістом та якістю телекомунікаційних послуг, світ досить інтенсивно готується до впровадження 5G - революційної технології мобільного зв'язку. Очікується, що широке впровадження 5G розпочнеться з 2020 року та дасть старт повсюдному використанню технологій ІР. Таке широке впровадження ІР буде мати наслідком суттєві зміни у соціумі, появу нових видів соціальної активності та зникнення попередніх, зміни, іноді кардинальні, у змісті та характері певних видів діяльності, зокрема юридичної.

Під впливом низки факторів в юридичній діяльності багатьох країн спостерігаються наступні тренди розвитку.

1. Глобалізація:

- зріст конкуренції як на національному, так і на міжнародному рівні;

- необхідність володіння знаннями щодо особливостей інших юрисдикцій, навіть, на рівні окремих штатів - Деллавер (США).
2. Прискорення темпів розвитку та життя:
- необхідність забезпечення різкого прискорення швидкості реакції на виклики;
 - підвищення якості реакції на запити;
 - зростання попиту на комплексну спеціалізацію юриста.
3. Значне поширення горизонтальних суспільних відносин:
- пріоритет методам саморегулювання та корпоративним методам регулювання суспільних відносин;
 - часовий пріоритет міжнародного права над національним в процесі правотворення.
4. Підвищення вимог до юридичного менеджменту та маркетингу:
- формування нових способів та форм просування юридичних послуг;
 - клієнт-орієнтований юридичний сервіс (адаптивна юридична спеціалізація);
 - використання в юридичній практиці CRM (Customer Relationship Management - система управління взаємовідносинами з клієнтами);
 - підвищення значення аутсорсінгу, зменшення ролі власних юридичних служб;
 - підвищення значення власних юридичних служб, зменшення ролі аутсорсінгу.
5. Висока чутливість до помилок:
- результати дії юридичних компаній прозорі - соціальні мережі, форуми, спеціалізовані веб-сайти тощо;
 - вироблення юридичних рішень потребує врахування великої кількості факторів.

Крім того, необхідно враховувати наступне:

1. Розвиток законодавства:

- динамічно з'являються нові галузі права та законодавства;
- постійно напрацьовуються новели та вдосконалення законодавства;
- відбувається розвиток та реформування галузей права та законодавства;
- Єдиний державний реєстр нормативно-правових актів на 25.05.2017 р.

складається з 87 902 актів.

2. Впровадження децентралізації:

- призводить до появи великої кількості нових органів правотворення;
- буде створено великий додатковий масив нормативно-правових актів;

- де факто з'являться нові регіональні юрисдикції.

Системним рішенням щодо врахування наслідків зазначених трендів розвитку може бути застосування технологій штучного інтелекту в юридичній діяльності. Так, стартап Leveton (штучний інтелект) (Німеччина): читає та трактує тексти договорів; надає відповідь на складні питання; розпізнає 18 мов; знаходить повтори, помилки; готує звіти щодо всіх проектів договорів та стану їх виконання тощо без участі людини.

Другим рішенням повинно бути створення сучасної Загальнодержавної системи правової інформації з функціями штучного інтелекту. Це створить сприятливі умови для юристів будь-якої спеціалізації та рівня фаховості для надзвичайно ефективного доступу до всієї правової інформації за рахунок автоматизованого виконання пошукових та деяких аналітичних завдань.

Відповідно до Закону України «Про інформацію»:

«1. Правова інформація - будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо.

2. Джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань».

Пропонується надати наступні визначення:

- *нормативно-правова інформація* - норми законодавства, які містять Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права тощо;
- *система нормативно-правової інформації* - це упорядкована певним чином повна сукупність нормативно-правової інформації;
- *Єдина автоматизована система нормативно-правової інформації України* це автоматизована система актів законодавства, яка призначена для підтримки правотворчої, правозастосовної та навчальної діяльності.

Єдина автоматизована система нормативно-правової інформації України повинна бути офіційним джерелом нормативно-правової інформації та базовою складовою Загальнодержавної системи правової інформації з функціями штучного інтелекту.

Загальнодержавна система правової інформації з функціями штучного інтелекту це упорядкована певним чином повна сукупність нормативно- правової інформації та будь-яких відомостей про умови прийняття та результати правозастосування актів законодавства, а також інша правова інформація, яка призначена для підтримки правотворчої, правозастосовної та навчальної діяльності на всіх рівнях державної влади.

Список використаних джерел:

1. Definition of a Research and Innovation Policy Leveraging Cloud Computing and IoT combination. Final report. By the European Commission, Directorate-General of Communications Networks, Content & Technology. - 2014 г. - Режим доступу: <http://iotevent.eu/wp-content/uploads/2015/05/DefinitionofaResearchandInnovationPolicyLeveragingCloudComputingandIoTCombination.pdf>

УДК 342.53:004

*Фурашев В.М., доцент кафедри
інформаційного права та права
інтелектуальної власності ФСП КПП ім.
Ігоря Сікорського, к.т.н., с.н.с.*

СТВОРЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ НОРМАТИВНО- ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ - НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Спочатку, на наш погляд, необхідно чітко визначитися з предметом обговорення та дискусії даного наукового заходу. Необхідність цього викликається тим, що, як свідчить світовий досвід, процес децентралізації влади - багатогранний процес, а точніше, сукупність взаємопов'язаних процесів.

Крім того, чому розглядається саме питання створення Національної системи нормативно-правової інформації в контексті децентралізації влади в Україні? Що в Україні до цього часу не існувало системи нормативно- правової інформації? Можна навести ще низку питань, які підтверджують необхідність та доцільність розгляду предмету обговорення та дискусії.

Децентралізація влади це не лише перерозподіл владних повноважень з точки зору перерозподілу прав по всій ієрархії системи державного управління, але й перерозподілу обов'язків та, що дуже суттєво, відповідальності.

Децентралізацію влади слід розглядати як сукупність трансформаційних процесів спрямованості та структури всіх складових системи державного управління - від центральних до найнижчої ланки органів місцевого самоврядування.

Цілком природно, що ці трансформаційні процеси не можуть не відобразитися на структурі та характері суспільних відносин, потоках управлінських рішень та, відповідно, на потоках організаційно- адміністративних і нормативно-регуляторних документів, обов'язкових до виконання громадянами на певних територіях (далі - нормативних актів).

Децентралізацію можна і потрібно розглядати не лише з позицій перерозподілу владних повноважень по всій ієрархії системи державного управління, а й позицій, пов'язаних з зміною рівнів обов'язків, відповідальності та, пов'язаних з ними, спрямованості, структури і характеру фінансових та інформаційних потоків.

Коли ми говоримо про зміну структури та характеру інформаційних потоків, ми маємо на увазі зміну, точніше - розширення кола суб'єктів створення, видання та забезпечення впровадження нормативних актів.

Але необхідно чітко розуміти та усвідомлювати, що децентралізація владних повноважень не відміняє та не обмежує принцип координованості та контролю дій ієрархії органів державної влади. Вона спрямована лише на перерозподіл владних повноважень та, як слідство, сфер прав і відповідальності, але всі дії органів державної влади, включаючи всі ланки органів місцевого самоврядування, повинні діяти у повної відповідності з положеннями та вимогами Конституції України, законів України та визначеними їх межами.

Як відомо, Конституція України - Основний закон держави, визначає основні принципи та методи встановлення та регламентації суспільних відносин в Україні, а також окреслює основних суб'єктів забезпечення їх дотримання. Деталізація положень та норм Конституції України здійснюється законами України, подальша деталізація яких здійснюється нормативними актами органів місцевого самоврядування за принципом “від верхнього до нижчого”.

Викладені положення відомі навіть студентам юридичного напрямку першого курсу - це аксіома державного управління. Але в умовах децентралізації владних повноважень дані положення набувають більше суттєвого сенсу. Пересічного громадянина, в першу чергу, вже більше будуть цікавити не національні законодавчі та підзаконні акти скільки “місцеві нормативні акти” і це - природно. Звертання уваги на нормативні акти вищого рівня відбувається лише у спірних або конфліктних ситуаціях.

Виходячи з наведеного та міжнародного досвіду, можна стверджувати, що правова держава починається зі ступеня доступності пересічних громадян до правових актів будь-якого рівня. Правова культура суспільства починає формуватися саме під впливом забезпеченості доступності пересічних громадян до правових актів будь-якого рівня. Саме у правовій державі справедливе принцип - “незнання закону - не звільнює від відповідальності”. У цьому випадку вихід один - або самотійно відслідковувати положення та вимоги нормативних актів, або - наймати професіоналів-юристів.

Виходячи саме з цього предметом даного обговорення та дискусії є, по-перше, система нормативно-правової інформації, а, по-друге, предметом обговорення та дискусії є система нормативно-правової інформації, яка базується на сучасних та майбутніх засобах та прийомах інформаційно- комунікаційних технологій.

Коли говорити про сучасний стан існуючої системи нормативно- правової інформації, то її можна охарактеризувати як набір фрагментарно- функціональних інформаційно-телекомунікаційних систем та підсистем, які, часто-густо, «живуть» кожна «своїм життям», дублюючи друг друга. У багатьох випадках, системи нормативно-правової інформації є комерційним продуктом.

Саме тому, моделюючи та враховуючи складові децентралізації владних повноважень, цілком природно, що предметом, причому основним,

даного розгляду та дискусії є питання створення **Національної** системи нормативно-правової інформації.

З наведеного можна зробити наступні **висновки**.

1. Збільшення та перерозподіл потоків нормативно-правової інформації у процесі децентралізації владних повноважень є об'єктивним та неминучим.

2. Створення та забезпечення функціонування Національної системи нормативно-правової інформації як сукупності взаємопов'язаних спеціалізованих інформаційно-комунікаційних систем, які базуються на обов'язковості застосування єдиних протоколів і форматів обміну визначеною інформацією, є невід'ємною складовою процесу децентралізації влади.

3. Національна система нормативно-правової інформації повинна стати одним з ключових елементів парламентського контролю за впровадженням та забезпеченням виконання прийнятих Верховною Радою України законодавчих положень, несуперечності положень нормативно-правових актів, організаційно-адміністративних рішень та інших документів, які приймаються відповідно чинного законодавства іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування положенням чинних законів України.

4. Розробку та створення Національної системи нормативно-правової інформації слід також розглядати як однією з головних складових побудови «електронного парламенту», однією із спонукальних мотивацій цього процесу.

5. Головною умовою успішності створення, впровадження та забезпечення функціонування Національної системи нормативно-правової інформації є політична воля та організаційно-управлінська готовність до повноцінного обміну всіма органами державної влади та представницьких органів управління як по «горизонталі», так й по «вертикалі» необхідною

інформацією, забезпечення вільного доступу до неї, відповідно до законодавчо закріплених у майбутньому умов.

6. Другою умовою успішності забезпечення функціонування Національної системи нормативно-правової інформації є законодавче визначення та розмежування статусу інформації, яка знаходиться, отримується та використовується через дану систему.

7. Третьою умовою успішності забезпечення функціонування Національної системи нормативно-правової інформації є система «сервісів» які вона представляє персоналу, якій забезпечує її функціонування, та, головне, користувачам, а також рівень захищеності інформації від несанкціонованих дій з нею.

На наш погляд, питання побудова Національної системи нормативно-правової інформації на основі єдиної (централізованої) або розподіленої бази даних не є принциповим. Принциповими моментами є зручність, доступність, зрозумілість і послідовність дій під час роботи з цією системою, а також впевненість у захищеності інформації.

*ЛандеД. В., д.т.н.,зав. відділу ІПРІ НАН
України, Керівник наукового центру
НДІІП НАПрН України*

МОДЕЛІ ПРЕДМЕТНИХ ОБЛАСТЕЙ ЯК ЗАСОБИ УЗАГАЛЬНЕНОГО ДОСТУПУ ДО ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Значна кількість інформаційних ресурсів в глобальних комп'ютерних мережах містить різні експертні оцінки, приховані знання. Урахування інформації з веб-каналів має велике значення для виявлення напрямків розвитку економіки, технологій, права. У кожному конкретному випадку важливий інструмент аналізу - моделі предметних областей. Сьогодні під моделлю предметної області розуміють спеціальним чином сформовану мережу понять, зв'язків якої надаються різні смислові значення [1].

Моделі предметних областей можуть використовуватися як тематичні класифікатори, основи тематичної навігації, бази знань інтелектуальних роботів, а також для побудови сценаріїв інформаційної підтримки прийняття рішень. Як джерела знань при цьому можуть розглядатися текстові корпуси та ресурси сучасних мережових наукометричних і енциклопедичних сервісів [2], [3].

Для автоматичної побудови моделей предметних областей теоретично обґрунтовані і створені засоби:

- Розподіленого контент-моніторингу глобальних мереж;
- Формування багатомовних повнотекстових баз даних;
- Аналізу динаміки тематичних інформаційних потоків;
- Виявлення термінологічних основ предметних областей;
- Формування мереж взаємозв'язку понять, які екстрагуються з текстових масивів та аналізу таких мереж;
- Виявлення неявних зв'язків об'єктів.

Сценарії інформаційної підтримки, як правило, пов'язуються з певними факторами безпеки (найчастіше об'єктами і уразливими). Після вибору цільових факторів сценарію в графі онтології виявляються підграфи (часткові онтології), найбільш тісно пов'язані з вибраними факторами.

При формуванні моделей предметних областей (предметних онтологій), що застосовуються в системах підтримки прийняття рішень, вирішується кілька змістовних завдань, серед яких:

- виявлення вузлів - основних понять;
- виявлення семантичних зв'язків між вузлами;
- ранжирування понять;
- ранжирування зв'язків.

Побудова онтології в процесі вивчення деякої системи може розглядатися як пряма задача. Завдання автоматичного формування моделі предметної області ще на етапі формування реальної системи, в процесі

прийняття рішень про її структуру та функції, коли не визначені об'єкти та зв'язку, може розглядатися як зворотна задача.

Перспективним здається автоматичне формування онтологій, яке може базуватися на знаннях, закладених в таких джерелах, як:

- фактографічні бази даних / знань;
- текстові корпуси;
- ресурси сучасних соціальних, наукометричних, бібліографічних мереж.

Автоматично сформовані термінологічні основи онтологій і відповідні, нехай і найпростіші, семантичні зв'язки можуть використовуватися, зокрема, в якості «єдиного» для всіх учасників розробки мови предметної області, для навчання, тренінгів, організації семантичного пошуку (організації контекстних підказок інформаційно-пошукових систем) , навігації користувачів у відповідних інформаційних ресурсах [4].

Запропоновані архітектурні рішення можна використовувати при реалізації систем інформаційної підтримки прийняття рішень, заснованих на контент-моніторингу інформаційного простору і сценарному аналізі, а так само в якості бази для проведення аналітичної та прогнозної діяльності. Моделі предметних областей в деяких випадках можуть застосовуватися для створення сценаріїв інформаційної підтримки, протистояння деструктивним впливам, пов'язаних з певними поняттями предметної області. Для цього розробляються технології автоматизованого формування когнітивних карт на базі моделей предметних областей. Вершин когнітивної карти відповідають деякі поняття (концепти), а ребрам (зв'язків) - причинно-наслідкові (каузальні) зв'язку між концептами. При аналізі когнітивних карт формуються узгоджені ланцюжка між цими вузлами, які розглядаються як сценарії, серед яких обираються кращі.

Ключові слова для пошуку в тексті, опорні слова для автоматичного вилучення важливих фрагментів текстів, формування автоматичних рефератів, побудови моделей предметних областей вибираються з

урахуванням такого властивості слів, як «дискримінантна сила», для визначення яких існує три класичних методи - TFIDF, дисперсійний, ентропійний. Також застосовуються і новітні мережеві методи [5].

Першим кроком при застосуванні теорії складних мереж до аналізу тексту є уявлення цього тексту у вигляді сукупності вузлів і зв'язків, побудова мережі мови (Language Network).

Існують різні інтерпретації значень вузлів і зв'язків, що веде до різних уявлень мереж мови.

Вузли можуть бути пов'язані між собою, якщо відповідні їм слова знаходяться поруч у тексті, входять в одне речення, з'єднані синтаксично або семантично.

За допомогою алгоритму HITS забезпечує вибір з інформаційного масиву кращих «авторів» (вузлів, на які введуть посилання) і «посередників» (вузлів, від яких йдуть посилання включення). Термін є хорошим посередником, якщо від нього йдуть зв'язку на важливі словосполучення, і навпаки, хорошим автором, якщо на нього ведуть зв'язку від важливих авторів. Відповідно до алгоритму HITS для кожного вузла мережі v_j рекурсивно обчислюється його значимість як автора $a(v_j)$ і посередника $h(v_j)$ за формулами:

$$a(v_i) = \sum_j h(v_j); \quad h(v_j) = \sum_i a(v_i) -$$

До розгляду було взято систему Wikipedia [6] (Рис. 1) , що є доступною в глобальній мережі і не передбачає передплати, крім того, доступна для завантаження у повному обсязі. Для первинного доступу до системи було застосовано спеціальні терміни з юридичної проблематики, за якими існують відповідні статті, що створюються і редагуються експертами-авторами.

З огляду на ці базові терміни (теги), що відповідають певній предметній області, визначено представлення інформації в цій системі. Також було

визначено, що вільний перехід за гіперпосиланнями веде до ефекту так званого “зсуву тематик” (Topic Drift).

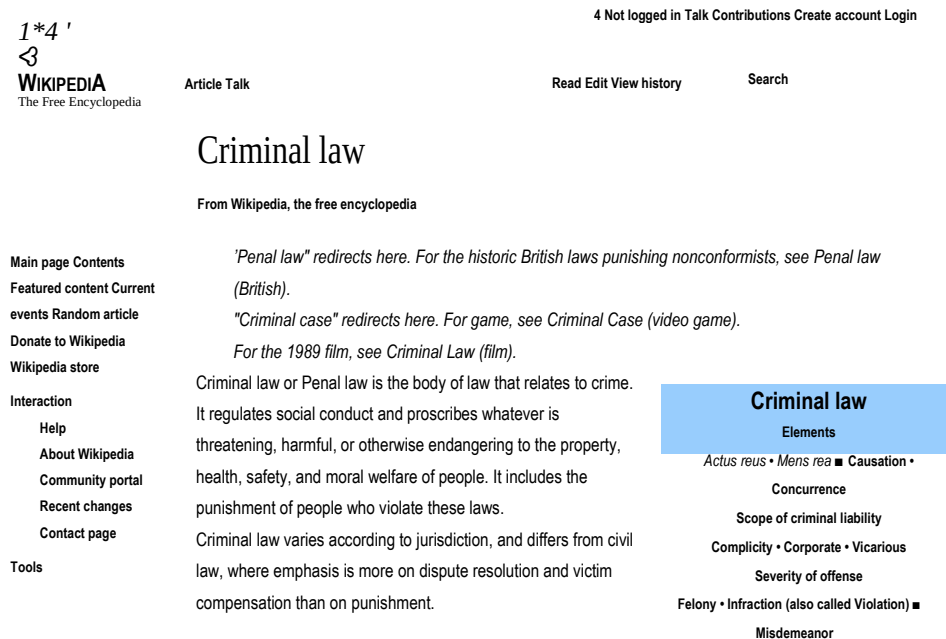


Рис.1. Тематична сторінка ресурсу Wikipedia

Розглядався наступний алгоритм побудови моделей предметних областей за даними сервісу Wikipedia, який передбачає уникнення цього ефекту:

1. Обирається перший термін-поняття, з якого починається зондування.
2. Відкривається сторінка веб-сервісу (стаття Wikipedia), що відповідає обраному терміну-поняттю. До створюваної мережі додаються всі терміни-поняття, що відповідають гіперпосиланням на обраній сторінці. Формуються ребра-зв'язки до цих вузлів з вихідного вузла.
3. Статті, що відповідають гіперпосиланням на попередній сторінці, визначаються як базові, якщо на них міститься гіперпосилання на статтю, що відповідає першому терміну-поняттю, з якого починалось зондування.
4. Із списку вузлів мережі, що формується, визначається той, за яким ще не здійснювалося переходу, на сторінку якого планується перейти для подальшого аналізу. Цей вузол має відповідати вимозі, наведеній у

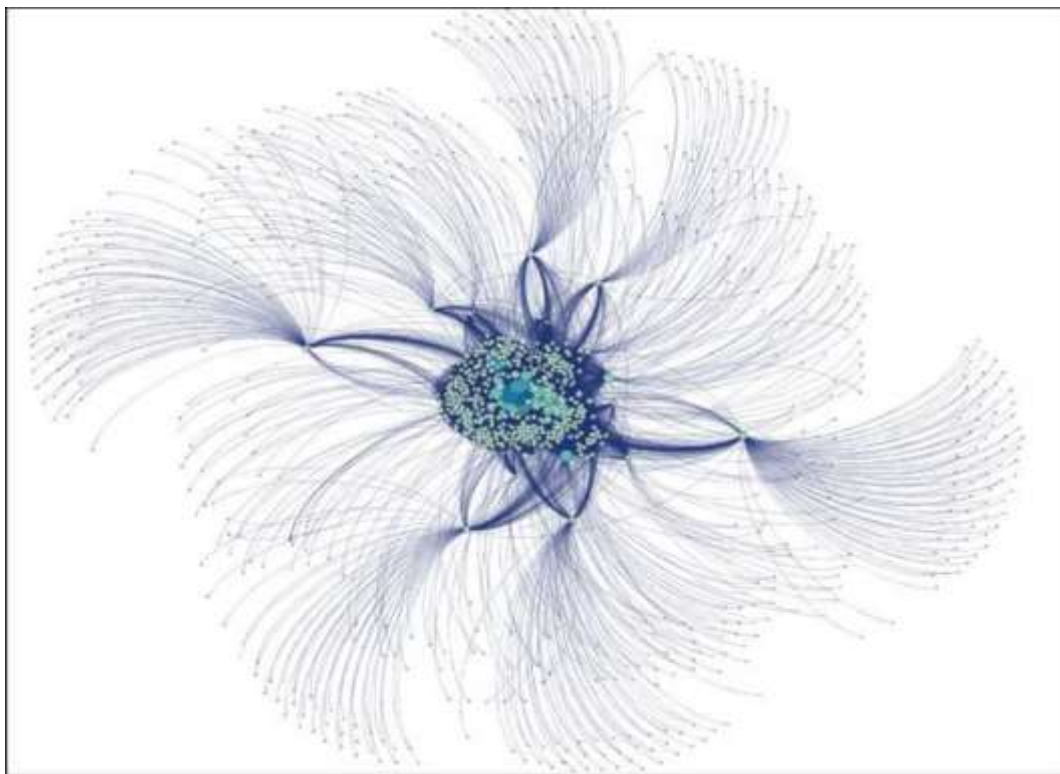


Рис. 3. Фрагмент мережі «Кримінальне право»

Слід відзначити принципову відмінність запропонованої моделі автоматичного формування термінологічних мереж від існуючих, що базуються на особистій участі експертів при виборі конкретних вузлів і зв'язків. У випадку, що описується в роботі, дослідник для побудови мережі використовує лише крипицю знань, представлену у вигляді назви першого, ключового терміну-поняття. Після цього програма використовує знання, закладені авторами (редакторами) статей в Wikipedia, теги, що визначаються внутрішніми гіперпосиланнями. У цьому випадку експертне середовище істотно розширюється.

Модель застосовувалася для юридичної науки в рамках сервісу Wikipedia, але запропонований підхід можна використовувати і для інших наукових областей, або для інших текстових масивів, зокрема, баз даних нормативно-правової інформації. Враховуючи дослідження та розробку алгоритмів для системи Wikipedia постає питання застосування цього

алгоритму для інших сервісів, зокрема у галузі права, що потребує проведення порівняльного аналізу ресурсів.

Список використаних джерел:

1. Dmitry Lande. A Domain Model Created on the Basis of Google Scholar Citations // CEUR Workshop Proceedings (ceur-ws.org). Vol-1536 urn:nbn:de:0074-1536-8. Selected Papers of the XVII International Conference on Data Analytics and Management in Data Intensive Domains (DAMDID/RCDL 2015) Obninsk, Russia, October 13-16, 2015. - pp. 57-61. [<http://ceur-ws.org/Vol-1536/paper8.pdf>]
2. Lande D.V., Andrushchenko V.B., Balagura I.V. Formation of the Subject Area on the Base of Wikipedia Service // Open Semantic Technologies for Intelligent Systems: Proc. Intern. Sci-Tech. conf./ ISSN 2415-7740; ISSUE 1 (Minsk, 16-18 feb 2017.). - Minsk: BSUIR, 2017. - pp. 211-214.
3. V.B. Andrushchenko, D.V. Lande. Sounding of Google Scholar Citations service as a way to obtain new scientometric data // 2nd International Scientific and Practical Conference "Summer InfoCom Advanced Solutions 2016". - Kiev, NTUU KPI. - 2016.
4. Ланде Д.В. Елементи комп'ютерної лінгвістики в правовій інформатиці. - К.: НДІП НАПрН України, 2014. - 168 с.
5. D. Lande, A. Snarskii, E. Yagunova, E. Pronoza and S. Volskaya. Hierarchies of Terms on the Euromaidan Events: Networks and Respondents' Perception // 12th International Workshop on Natural Language Processing and Cognitive Science NLPCS 2015 Proceedings, 22-24 September 2015, Krakow, Poland. - pp. 127-139.
6. Ланде Д.В. Побудова моделей предметних областей з юриспруденції за даними сервісу Wikipedia // Інформація і право, 2016. - N 4 (19). - С. 39-46.

-----***-----

Костенко І. В., доцент кафедри публічного права Київський політехнічний інститут імені Сікорського, к.ю.н, доцент.

**ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ:
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ**

Сьогодні, не дивлячись на величезні складнощі які переживає Україна, можна впевнено сказати одне - вибором на Євроінтеграцію Україна заклала

правильний вектор розвитку, повороту до минулого тоталітаризму вже ніколи не буде. На зміну ідеології панування держави над людиною прийшла нова ідеологія «служіння» держави інтересам людини. Держава поступово повинна стати адміністратором надання адміністративних послуг населенню, замість «машини для подавлення одного класу другим».

За для реалізації цієї мети у 2016 р. була започаткована судова реформа, створено НАБУ, чиновників змусили подавати електроні декларації.

Але за для служіння населенню наша держава повинна пройти складний шлях адміністративного реформування, передати частину своїх повноважень населенню країни, які об'єднані у Спроможні територіальні громади.

Поява терміна “децентралізація” (decentralization) асоціюється з появою терміна “самоврядування” (selfgovernment) у XVIII ст. в Англії. Поняття децентралізації має два значення: перше, коли під самоврядною організацією розуміється держава, децентралізація через бюджет самоврядування має виконувати загальнодержавні завдання, делеговані на місцеві рівні (збори податків тощо); та в іншому розумінні, коли мається на увазі власне децентралізоване самоврядування в містах Англії без втручання парламенту і децентралізація через бюджет має виконувати завдання місцевого рівня: утримання доріг, лікарень, місцевих церков та ін.

Децентралізація в сучасному розумінні - це передача повноважень та бюджетних надходжень від державних органів до органів місцевого самоврядування. Метою реформи місцевого самоврядування є, передусім, забезпечення його спроможності самостійно, за рахунок власних ресурсів, вирішувати питання місцевого значення. Реформа органів місцевого самоврядування передбачає об'єднання (укрупнення) територіальних громад. По перше це здійснюється за для зменшення витрат на утримання управлінського апарату громад, а по друге укрупнені громади повинні мати

такі межі, щоб відстань від центру громади до її найдальшого населеного пункту має бути такою, щоб у екстрених випадках її не довше ніж за 30 хвилин могли подолати пожежна команда, швидка допомога, поліцейський патруль. Допомога, надана через більший проміжок часу, різко втрачає ефективність. Після консолідації громад села, які не матимуть власних сільрад, будуть представлені в місцевій раді своїми депутатами, а у виконкомі - сільськими старостами. Старости та депутати здійснюватимуть зв'язок між односельцями і владою громади та вирішуватимуть різні проблеми його жителів у раді та виконкомі. До центрів спроможних громад (тобто ближче до громадян) будуть перенесені з районних центрів місця надання низки важливих послуг - адміністративних, соціальної допомоги через територіальні центри, пожежні, правоохоронні, санітарно- епідеміологічної служби тощо. Крім того, створюються виконавчі органи районних і обласних рад. Їм буде належати реальна влада в регіонах. Місцеві держадміністрації будуть ліквідовані, на їх місці постануть префекти. Також передбачена реформа місцевої освіти та медицини, Створення госпітальних округів та опорних шкіл в регіонах, створення місцевої поліції та добровільної пожежної охорони на місцях.

Реформа децентралізації і місцевого самоврядування перебуває лише на початку свого шляху і для її динамічного розвитку слід докласти ще дуже багато зусиль. Результативність реформи буде суттєво залежати від політичних процесів в Україні, адже ряд важливих для реформи децентралізації питань не може бути вирішено без конституційних змін, а також глибокого реформування адміністративно-територіального устрою.

Історія реформи місцевого самоврядування почалась в Україні 7 грудня 1990 р.. Верховною Радою України було прийнято Закон України. «Про місцеві Ради народних депутатів та місцеве і регіональне самоврядування», який сьогодні втратив чинність.

З цього часу в Україні було прийнято десятки законів, постанов КМУ та Указів Президента, аналіз яких не можливий в рамках стислого дослідження.

Найбільшої активності цій процес набув у 2014 - 2015 роках. 2016 р. увійшов у історію як провальний для реформи децентралізації. Причин цього декілька. В цьому винні і самі ОТГ, деякі з яких використовували надані державою кошти на нецільові витрати (кредитування), і війна на сході України і місцеві еліти і деякі партії, які виступають агресивно проти децентралізації. Але ця тенденція перенесена на 2017 р, не дивлячись на запевнення Президента та голови Кабміну. У державному бюджеті 2017 р. інфраструктурна підтримка громад упала вдвічі, тоді як сама кількість громад зросла — знову ж таки, вдвічі. Державний фонд регіонального розвитку зменшився із 3,5 млрд. грн. до 1 млрд. Звичайно, можна сподіватись на кошти від спецконфіскації, частину яких закладено під фінансування обох програм, але навіть у цьому разі втрачена послідовність та прогнозованість політики держави.

30 квітня 2017 р. відбулися треті вибори до ОТГ. Станом на сьогодні створено 413 ОТГ. (25.10.2015 р. - 159, 27.03.2016 р. - 184).

Реформа не може рухатися далі без змін до Конституції України.

31 серпня 2015 р. - Верховна Рада України попередньо схвалила Проект Закону №2217а «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» Законопроект очікує розгляду. Більшість положень та новацій законопроекту є позитивними для розвитку самоврядування і реформи управління на регіональному, субрегіональному та місцевому рівнях, однак, відсутність суспільного та політичного консенсусу демонструє неможливість на даному етапі прийняття Верховною Радою в цілому («проблема 300 голосів»).

18 березня 2017 року [опубліковано](#) Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України [щодо добровільного приєднання

територіальних громад [№47721](#)". Закон спростив процедуру добровільного об'єднання територіальних громад, надав право громадам за спрощеною процедурою приєднуватися до вже створеної об'єднаної громади.

Цій закон отримав назву "олійної плями". Капля олії, падаючи на поверхню тканини, поступово доходить до її країв. Основне, щоб вона була досить великою і подолати інерцію і держави і місцевих еліт, які гальмують цю важливу для країни реформу.

Список використаних джерел:

1. Проект Закону №2217а «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» Режим доступу:
http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55812
2. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України [щодо добровільного приєднання територіальних громад [№47721](#)" від 18 березня 2017 р. Режим доступу:
<http://www.rada.gov.ua/archive/2017/02/09?type=desc&page count=5>

*Доронін І.М., к.ю.н., доцент
НДІП НАПрН України.*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЛЬНОГО ДОСТУПУ ДО ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ

Питання забезпечення вільного і безперешкодного доступу осіб до інформації, що становить суспільний інтерес, має важливе значення для формування і розвитку сучасного демократичного суспільства.

Право на доступ до інформації належить до числа конституційних прав людини і громадянина. Відповідно до вимог частини 2 статті 34 Конституції України кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір.

Забезпечення зазначеного вільного доступу може розглядатись як реалізація функцій держави, насамперед функції захисту прав і свобод людини та громадянина, а також інформаційної.

У науковій літературі під інформаційною функцією держави запропоновано розуміти організацію та забезпечення системи створення, збирання, отримання, поширення, зберігання, використання, охорони і захисту інформації, активну участь держави в особі її представницьких органів у розвитку світового інформаційного простору, а також встановлення режиму використання інформаційних ресурсів на основі рівноправного співробітництва з іншими державами шляхом здійснення відповідної інформаційної політики [1, с.16]. При цьому держава здійснює зазначені вище дії з публічної інформацією, яка становить суспільний інтерес, але може встановлювати обмеження доступу до окремих її видів на підставі та у порядку, визначеному Законом.

Водночас, дискусійними у правовій науці залишаються питання визначення та обґрунтування належної класифікації функцій держави, а також форм їх реалізації.

На нашу думку забезпечення створення, збирання, отримання, поширення і використання правової інформації можливо розглядати також в контексті реалізації низки інших функцій держави, до числа яких можливо віднести функцію захисту прав і свобод людини та громадянина.

Оскільки проблематиці захисту прав і свобод людини та громадянина сучасною правовою соціальною державою присвячені численні наукові публікації у загальному вигляді її слід розуміти як систему заходів із попередження порушень прав громадян, контролю та нагляду за їх дотриманням, підтвердження чи відновлення оскаржуваних чи порушених прав, забезпечення юридичної відповідальності правопорушників і усунення інших соціально наслідків порушення прав громадян [2, с.120].

Реалізація зазначеної функції держави зумовлює здійснення певних заходів стосовно її здійснення, у т.ч. правотворчим і правозастосовчим

шляхом, тому важливим є розгляд цієї функції у контексті забезпечення права громадян на правову допомогу.

Конституційний Суд України у своєму рішенні від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009 роз'яснив, що положення частини першої статті 59 Конституції України "кожен має право на правову допомогу" треба розуміти як гарантовану державою можливість будь-якій особі незалежно від характеру її правовідносин з державними органами, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, юридичними та фізичними особами вільно, без неправомірних обмежень отримувати допомогу з юридичних питань в обсязі і формах, як вона того потребує.

На сьогодні зазначене положення в основному розуміється як відповідний механізм реалізації приписів Закону України «Про безоплатну правову допомогу». При цьому відповідно до п. 4 частини 1 статті 1 зазначеного Закону «надання правової інформації» належить до числа правових послуг. Надання ж таких послуг належить до первинної правової допомоги, яку, згідно частини 2 статті 7 та статті 9 Закону надають органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи і спеціалізовані установи.

Ведення та підтримання відповідних систем правової інформації також належить до числа функцій державних органів. Слід зазначити, що останнім часом в державі склалась негативна тенденція до обмеження права на вільний доступ до правової інформації, варто згадати у цьому контексті введення технічних обмежень на користування Єдиними державними реєстрами, насамперед реєстру судових рішень з одночасним розповсюдженням комерційної діяльності спеціалізованих установ по організації платного доступу до реєстрів.

На нашу думку забезпечення вільного доступу має розумітись у тому числі і як його безоплатність для громадян. За умов децентралізації обов'язок надання правової інформації шляхом організації вільного доступу до відповідних реєстрів нормативно-правових актів має забезпечуватись органами місцевого самоврядування. У той же час якщо розуміти реалізацію зазначеної функції у контексті всієї діяльності держави та її органів, то повинна бути створена та діяти Єдина централізована система, що забезпечує ведення та доступ користувачів до реєстрів нормативно-правових актів на рівні усієї України (Національний рівень), відповідні ресурси органів місцевого самоврядування повинні входити до такої системи.

Список використаних джерел:

1. Дзевелюк М.В. Теоретико-правові засади інформаційної функції сучасної держави/ М.В.Дзевелюк// Порівняльно-аналітичне право. - 2015. - № 2. - С. 15-18;
2. Соколенко О.Л. Захист прав громадян як основна функція правової держави/О.Л.Соколенко//Часопис Київського університету права. - 2013 - № 2. - С. 118-121;

Кравчук О. О., зав. кафедри господарського та адміністративного права ФСП КПІ ім. Ігоря Сікорського, д.ю.н., доцент.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ТА ТЕХНОЛОГІЙ ЯК НАПРЯМИ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Світове співтовариство в останні десятиріччя активно об'єднується для спільного вирішення питань протидії глобальним загрозам, одними з ключових ідей протистояння яким є ідеї сталого розвитку, закріплені в цілому ряді декларацій Генеральної Асамблеї ООН, інших міждержавних і міжурядових документах. У забезпеченні сталого розвитку беруть участь три основних компоненти - екологічний, економічний та соціальний. І в

провадженні спільної діяльності в напрямі сталого розвитку чи не найголовніше значення мають питання доступу до інформації та технологій.

Питання доступу до інформації є важливим аспектом в усіх трьох компонентах сталого розвитку, і має розглядатися доволі широко. Мова йде про доступ не лише до публічної інформації, але і про доступ до важливої інформації про діяльність корпорацій, а також широкий доступ до інформаційних технологій.

Актуальні проблеми доступу до інформації та технологій піднімаються практично в усіх міжнародних документах з питань сталого розвитку.

В Декларації тисячоліття (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 18 вересня 2000 року №55/2 «United Nations Millennium Declaration») в контексті забезпечення прав людини, демократії, гарного урядування згадується необхідність забезпечення засобам масової інформації свободу виконувати притаманну їм функцію та право громадськості на доступ до інформації (пункт 25). Також у згаданій Декларації на шляху до викорінення злиднів наголошувалося на необхідності вжити заходів до того, щоби всі могли користуватися благами нових технологій, особливо інформаційних та комунікаційних (пункт 20) [1]. Причому Сесією Міністрів Економічної та Соціальної Ради ООН в 2000 р. прийнято окремий документ - Декларацію щодо розвитку та міжнародного співробітництва в XXI столітті: роль інформаційних технологій у контексті глобальної економіки, що базується на знаннях (Development and international cooperation in the twenty-first century: the role of information technology in the context of a knowledge-based global economy) [2]. В числі заходів з охорони навколишнього середовища у Декларації тисячоліття передбачалося зобов'язання забезпечити вільний доступ до інформації про геном людини (пункт 23) [1].

У підсумковому документі Конференції ООН зі сталого розвитку «Майбутнє, якого ми хочемо («The future we want»), що є в додатку до Резолюції Генеральної Асамблеї ООН від 24 липня 2012 р. №A/66/L.56,

зазначається, що особлива увага має приділятися зокрема питанню транспарентності та підзвітності, при цьому для досягнення цілей сталого розвитку необхідно створити на всіх рівнях ефективно діючі, транспарентні, підзвітні й демократичні інститути (пункти 10, 19). Документом підкреслювалася неймовірна важливість участі громадськості і забезпечення доступу до інформації для просування ідеї сталого розвитку, водночас констатувалося, що участь громадянського суспільства, в свою чергу, залежить від розширення доступу до інформації (пункти 43, 44). Також було відзначено, що інформаційно-комунікаційні технології сприяють обміну інформацією між урядами та громадськістю, а саме тому є потреба в докладанні зусиль для збільшення доступу до інформаційно-комунікаційних технологій, особливо до широкосмислової мережі та послуг, і усунення розриву в розвитку цифрових технологій (пункт 44) [3]

Одним із найбільш вагомих документів останніх років з питань сталого розвитку є Резолюція Генеральної асамблеї ООН від 25 вересня 2015 р №70/1 «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року» («Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development»). Згідно з підпунктом 16.10 (Ціль 16) цього документа, забезпечення доступу громадськості до інформації та захист основних свобод відповідно до національних законодавств і міжнародних угод, належать до основних цілей сталого розвитку. До 2020 року, згідно з підпунктом 17.18 (Ціль 17) має бути забезпечено значне підвищення доступності високоякісних, актуальних і достовірних даних, дезагрегованих за рівнем доходів, гендерної належності, віком, расою, національністю, міграційним статусом, інвалідністю, географічним місцезнаходженням, та іншими характеристиками, вагомими з урахуванням національних умов. Відповідно до підпункту 12.8 (Ціль 12) до 2030 р. має бути забезпечено доступ усіх людей у світі до інформації та відомостей про сталий розвиток та життя в гармонії з природою.

У підпунктах 9.с (Ціль 9), 17.8 (Ціль 17) йдеться про суттєве розширення доступу до інформаційно-комунікаційних технологій та забезпечення загального та недорогого доступу до Інтернету. Також у пункті 69 Резолюції згадується Механізм сприяння розвитку технологій, що включає багатосторонній форум з науки, техніки та інновацій в інтересах досягнення цілей сталого розвитку, а в підпункті 17.6 (Ціль 17) та пункті 63 наголошується на активізації обміну знаннями, зокрема, з допомогою глобального механізму сприяння передачі технологій, забезпечення доступу до знань і технологій [4].

Як видно з наведеного, основоположні документи діяльності ООН розглядають питання доступу до інформації та технологій у числі найважливіших засобів реалізації політики сталого розвитку, причому передбачені такими документами заходи стосуються абсолютно усіх трьох компонентів забезпечення сталого розвитку (і суспільних, і економічних, і екологічних). Тому еволюція сучасного інформаційного права як на глобальному, так і на національному рівнях, має враховувати, і враховуватиме цілі та задачі сталого розвитку як найбільш актуальні та найбільш універсальні механізми забезпечення суспільного, економічного та екологічного благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Resolution 55/2 adopted by the General Assembly on 18 September 2000. United Nations Millennium Declaration.
<http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/RES/55/2>
2. UN Economic and Social Council Ministerial declaration E/2000/L.9 adopted on 11 July 2000. Development and international cooperation in the twenty-first century: the role of information technology in the context of a knowledge-based global economy.
<http://www.un.org/documents/ecosoc/docs/2000/e2000-l9.pdf>
3. Resolution A/66/L.56 adopted by the General Assembly on 24 July 2012. The future we want. <http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/66/L.56>
4. Resolution 70/1 adopted by the General Assembly on 25 September 2015. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development.
<http://www.un.org/ru/documents/ods.asp?m=A/RES/70/1>

*Забара І. М., к.ю.н., доцент кафедри
міжнародного права Інституту
міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка.*

**ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ
«НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ
ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ» В УМОВАХ АДОПТАЦІЇ ДО СУЧАСНОГО
ПРАВОПОРЯДКУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

1. Утворення нової системи правової інформації загалом передбачає звернення до досвіду впровадження і функціонування попередніх аналогічних проєктів, врахування сучасних умов і розв'язання задач, які постануть перед новою системою.

2. Для України, створення національної системи нормативно-правової правової інформації, на нашу думку, не є проблемою. Адже, на сьогодні існує більше десятка нормативно-правових електронних систем і баз даних, як державних органів, так і приватних, які на безоплатній або оплатній основі надають відповідні інформаційні послуги. Обсяг відповідної нормативно- правової інформації, в залежності від задач і умов систем і баз, як правило, перевищує межі у 700.000 одиниць, які є структурованими. Системи і бази даних мають усі можливості до пошуку необхідних актів. Разом з тим, накопичення обсягів відбувається, як через додавання міжнародно-правових актів універсального, регіонального і двостороннього рівнів так і, у певних випадках, внесення історичних (національних) документів різних епох.

3. Разом з тим, зміни у політиці держави, можливості розділити спільні європейські цінності, введення активного політичного діалогу, прагнення до збереження миру і стабільності у регіональному і міжнародному вимірах, запровадження умов для широких економічних відносин і, нарешті, визначення умов для співробітництва в усіх сферах взаємного інтересу, сприяли укладенню у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною, з однієї

сторони, і Європейським Союзом і його державами-членами, з іншої сторони (далі - Угода про асоціацію).

4. Враховуючи той факт, що нормативно-правова система Європейського Союзу складалась більш ніж шістдесят років, виникає низка питань щодо адоптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. Мова йде вже не скільки про нормативні акти України, які приймалися починаючи з 1994 р. і визначали окремі першочергові напрями, періоди і умови.

Йдеться про більш широкий підхід, зокрема - ознайомлення, врахування і використання законодавства Європейського Союзу.

Попередньо, саме того законодавства Європейського Союзу, що визначено Угодою про асоціацію - на 10 майбутніх років - до утворення зони вільної торгівлі. Разом з тим, участь в асоціації з Європейським Союзом і його державами-членами потребуватиме і наступного: розширення спільної участі в умовах асоціації і відповідного правового забезпечення. І, загалом, можливої подальшої участі у інших інтегративних утвореннях, у яких братиме участь Україна.

5. Враховуючи той факт, що поряд із традиційними друкованими виданнями у Європейському Союзі давно і досить широко використовуються інформаційні системи і бази даних варто, на наш погляд, ознайомитись з ними. Це надасть можливість оцінити і врахувати перспективи звернення до таких систем і баз для подальшого можливого використання у «Національній системі нормативно-правової інформації України».

Офіційні періодичні друковані видання. Офіційним періодичним друкованим органом Європейського Союзу виступає *Офіційний вісник Європейського Союзу* (ст. 297 Договору про Європейський Союз). Законодавчі акти, що публікуються в *Офіційному віснику Європейського Союзу*, набувають чинності із зазначеної дати чи, за її відсутності, на двадцятий день після опублікування. Регламенти, директиви, які адресовані

усім державам-членам, а також рішення, коли вони не мають адресатів, теж публікуються в Офіційному віснику Європейського Союзу. Вони теж набувають чинності із зазначеної дати чи, за її відсутності, на двадцятий день після опублікування. Інші директиви і рішення, які мають адресатів, мають бути повідомлені їхнім адресатам, набувають чинності з дати такого повідомлення.

Власні офіційні друковані видання мають і інші інститути Європейського Союзу - Комісія і Європейський парламент. Повна інформація щодо діяльності Комісії розміщується у бюлетені «COM» (COM Documents); інформація щодо діяльності Європейського парламенту - у «Повідомлення Європейського парламенту», а також у додатках до Офіційного вісника Європейського Союзу - «Дебати у Європейському парламенті». Економічний і Соціальний Комітет видає «Бюлетень Економічного і соціального Комітету».

Важливу роль покликаний відігравати «Каталог чинного законодавства ЄС та інших актів інститутів ЄС».

Інформація про поточні справи розміщується у довідниках законодавства і судових рішень, статистичних довідниках, оглядах, глосаріях і словниках, а саме: «Дайджест прецедентного права ЄС», збірниках «Право конкуренції у ЄС», «Директиви ЄС у сфері захисту споживачів і здоров'я суспільства», «Словнику європейських договорів», «Правовій термінології в ЄС» та ін. Видання друкуються на усіх, або більшості з офіційних мов ЄС.

Електронні системи і бази даних законодавства і судових органів ЄС використовуються поряд з друкованими. Зокрема, CELEX - універсальна база джерел даних ЄС. Містить усі повні тексти нормативних актів, прийнятих з 1951 р. по теперішній час, які класифіковані за сімома групами та які згруповані за тематичними індексами. Інформація подається сімома мовами.

Системи SCAD, ECLAIS містять автоматизований каталог бібліотеки Комісії і надають можливість ознайомитись із різними аспектами інтеграції і права ЄС. Системи EPISTOTE, BIAS містять інформацію про правову систему ЄС.

Характерною рисою для ЄС є і те, що поряд з офіційними системами правової інформації є і системи, що утворюються державами-членами ЄС, комерційними організаціями і науковими інститутами: LEXIS (Велика Британія), JURIS (ФРН), EUROPA (Нідерланди). Як правило, у них містяться правові акти і судові рішення ЄС, важливі для державних органів, фізичних і юридичних осіб.

Вірогідно при створенні національної системи, представлятимуть інтерес установи і служби, що забезпечують реалізацію інформаційної діяльності Європейського Союзу у правовій та інших сферах.

Йдеться про Європейське агентство офіційних публікацій (EUR-OP), що поширює інформацію починаючи з 1969 р. і яке забезпечує усі сторони діяльності ЄС в області традиційних друкованих і електронних засобах поширення інформації (від видання і поширення Офіційному віснику Європейського Союзу, до інших, майже 80 друкованих періодичних видань, окремих випусків законодавства, 12 інформаційних та інших баз).

Разом з тим, запроваджена система інформаційних центрів (EURO Info Centres), інформаційних пунктів (EURO Info Points) та Європейських довідникових центрів (European Reference Centres).

Запроваджена система Європраво (EURO-Jus), професійні юристи якої діють в рамках представництв Комісії у державах-членах ЄС.

Разом з тим, мережі доведення інформації, і у першу чергу прийнятих нормативних актах, охоплюють не тільки міста, сільські населенні пункти, але й надають тематичну інформаційну спрямованість з найактуальніших аспектів ЄС. Локальні міські інформаційні центри (Local Urban Information

Centres) і сільські інформаційні пункти призначені для інформування про програми і заходи, що зачіпають інтереси містян.

Лінія споживачів COLINE (Consumer Line) та система Транскордонних центрів інформації і консультацій з питань захисту прав споживачів (Transborder Information and Consulting Centres for Consumers) слугують, у першу чергу, правовому забезпеченню прав споживачів.

Виокремлюється і Система Європейських центрів документації (European Documentation Centres (EDC)), спрямована забезпечити інтереси професійних юристів і дослідників у сфері права ЄС.

Усе зазначене сприяє не тільки прийняттю належного рівня актів, але й їх поширенню і ознайомленню.

Вважаємо, що можливе розміщення і подальше використання у *«Національній системі нормативно-правової інформації України»* законодавства Європейського Союзу потягне за собою низку практичних питань, серед яких - (1) Врахування ієрархії джерел ЄС; (2) Офіційний переклад українською мовою; (3) Можливість отримання консультацій та коментарів при запровадженні законодавства ЄС та інші.

----- *** -----

*Дубняк М. В., аспірантка НДІ
інформатики і права НАПрН України.*

ЄДИНА БАЗА ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ, ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ НАПРЯМ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Законом України «Про інформацію» визначено, що правова інформація - будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо. Джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, а також

ненормативні правові акти, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань [1].

Законом України «Про місцеве самоврядування» встановлено, що рада в межах своїх повноважень приймає нормативні та інші акти у формі рішень, тому акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування є джерелами правової інформації. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування підлягають обов'язковому оприлюдненню та наданню за запитом відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» [2].

Спосіб оприлюднення зазначається у статті 22 Закону України “Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації” [3] та ст. 15 Закону «Про доступ до публічної інформації» [4] за якими, нормативно-правові акти, акти індивідуальної дії (крім внутрішньо-організаційних), прийняті розпорядником, проекти рішень, що підлягають обговоренню, інформацію про нормативно-правові засади діяльності публікуються в офіційних виданнях (відомостях, бюлетенях, збірниках, інформаційних листках тощо) та друкованих засобах масової інформації відповідних органів місцевого самоврядування; у разі наявності у розпорядника інформації офіційного вебсайту така інформація оприлюднюється на веб-сайті із зазначенням дати оприлюднення документа і дати оновлення інформації.

Строків зберігання інформації на офіційних веб-сайтах не визначено, тому на них, як правило, відсутня інформація щодо рішень, які були прийняті на попередніх сесіях та які є чинними, а також відсутні рішення виконавчих комітетів таких рад.

До актів органів та посадових осіб місцевого самоврядування відносяться: рішення ради, рішення виконавчого комітету, розпорядження голови, регуляторні акти органів місцевого самоврядування, статут територіальної громади, положення з різних питань, які затверджені

рішенням ради чи головою ради, та інші нормативно-правові документи, які встановлюють умови та особливості реалізації правовідносин на місцевому рівні.

В контексті проведення реформи децентралізації питання доступу до нормативно-правової інформації, яка створюється органами місцевого самоврядування, набуває додаткової актуальності, тому, що на місцевий рівень буде передано додаткові повноваження та ресурси внаслідок чого кількість рішень, що будуть приймати органи та посадові особи на місцевому рівні значно збільшиться. Таким чином, є актуальним питання створення єдиної бази правової інформації органів місцевого самоврядування.

Необхідність створення такої бази обумовлена рядом факторів.

По-перше, оскільки, визначені законодавством повноваження є однаковими для всіх органів місцевого самоврядування певного рівня, то предмет правового регулювання в більшості випадків для всіх них буде однаковим. Тому кращі практики щодо до правового врегулювання вирішення певного питання в окремих територіальних громадах можуть будуть цікавими та корисними для інших територіальних громад. Отже, якість вирішення проблем з певних питань може підвищиться, якщо буде забезпечена можливість доступу до нормативно-правової інформації та до тексту прийнятих рішень, які були напрацьовані в інших територіальних громадах.

По-друге, з метою забезпечення раціонального використання ресурсів (людських, часових, економічних) інформація щодо процесу підготовки відповідних рішень з розв'язання певних проблем, їх прийняття та наслідки їх виконання можуть бути відстеженні іншими територіальними громадами або зацікавленими особами та враховані при вирішенні аналогічних проблем.

По-третє, у зв'язку з високою динамікою процесів децентралізації проекти багатьох нових за предметом правового регулювання рішень мають бути підготовлені швидко та якісно.

По-четверте, постановою Верховної Ради України «Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади» [5] передбачено, що префект на відповідній території здійснює нагляд за додержанням Конституції і законів України органами місцевого самоврядування, а тому створення такої єдиної бази нормативно- правової інформації сприятиме підвищенню ефективності та прозорості у його діяльності та недопущенню зловживанням контрольними повноваженнями.

Отже, актуальним є створення єдиної бази правової інформації органів місцевого самоврядування, яка буде містити акти всіх органів та посадових осіб місцевого самоврядування на зразок існуючої нормативно-правової бази Верховної Ради України (наприклад, за посиланням mistsrada.gov.ua,) та забезпечить доступ до всіх рішень та нормативно-правових актів, до інформації щодо процесу їх прийняття, інформації про їх чинність та актуальні редакції.

Крім того, наявність такої єдиної бази правової інформації, сприятиме реалізації положень ст. 57 Конституції України за якими, кожному гарантується право знати свої права і обов'язки, а також положень ст. 38 та ст. 143 Основного Закону про право громадян безпосередньо приймати участь в управлінні місцевими справами.

Додаткового значення єдина база правової інформації органів місцевого самоврядування набуває для забезпечення реалізації права громадян на безпосередню участь в управлінні місцевими справами шляхом забезпечення ефективної інформаційної взаємодії для всіх суб'єктів територіальної громади та органів місцевого самоврядування.

Інформаційна взаємодія - це інформаційна діяльність суб'єктів місцевого самоврядування результатом якої є інформація (інформаційні продукти, документи, дані тощо), якою обмінюються всі суб'єкти, що є учасниками процесу прийняття рішень, та яка на будь-якому його етапі

здатна задовольнити їх інформаційні потреби, повинна бути розглянута, оцінена та врахована.

Враховуючи повноваження та діяльність органів і посадових осіб місцевого самоврядування інформаційна взаємодія може здійснюватися за такими напрямками: в процесі здійснення повноважень; в процесі прийняття рішень; в процесі надання адміністративних послуг; в процесі висвітлення діяльності органу і посадових осіб місцевого самоврядування за допомогою ЗМІ та оприлюднення певної інформації на власному веб-сайті; в процесі організації діяльності внутрішніх підрозділів; в процесі організації діяльності з іншими органами та установами.

Оскільки, Закон [2] визначає систему та гарантії місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правового статусу і відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування, то основні положення щодо правового регулювання інформаційної взаємодії суб'єктів місцевого самоврядування мають бути викладені саме в цьому Законі.

Пропонується наступна структура внесення змін до Закону [2] в частині вдосконалення правового регулювання інформаційної взаємодії суб'єктів місцевого самоврядування.

Табл.1 структура законопроекту

Структура чинного закону	Структура законопроекту
Розділ І ЗАГАЛЬНІ	Розділ І ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ
ПОЛОЖЕННЯ	Розділ ІІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВА ОСНОВА
ПРАВОВА ОСНОВА	САМОВРЯДУВАННЯ
МІСЦЕВОГО	Глава 1. Повноваження сільських, селищних, міських рад
САМОВРЯДУВАННЯ	Глава 2. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад
Глава 1. Повноваження сільських, селищних, міських рад	Глава 3. Сільський, селищний, міський голова
Глава 2. Повноваження виконавчих органів сільських, селищних, міських рад	Глава 4. Повноваження районних і обласних рад
	Глава 5. Порядок формування, організація роботи органів та

міський голова	посадових осіб місцевого самоврядування
Глава 4. Повноваження районних і обласних рад	Розділ III МАТЕРІАЛЬНА І ФІНАНСОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
Глава 5. Порядок формування, організація роботи органів та посадових осіб місцевого самоврядування	Розділ IV ГАРАНТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
Розділ III МАТЕРІАЛЬНА І ФІНАНСОВА ОСНОВА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ
Розділ IV ГАРАНТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	Розділ V ІНФОРМАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ В ПРОЦЕСІ ЗАЛУЧЕННІ ГРОМАДЯН ДО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	Глава 1. загальні положення інформаційної взаємодії Глава 2. інформаційна взаємодія в процесі місцевої ініціативи
Розділ V ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ	Глава 3. інформаційна взаємодія в процесі громадських слухань
	Глава 4. інформаційна взаємодія в процесі консультацій з територіальною громадою
	Глава 5. інформаційна взаємодія в процесі громадської експертизи
	<i>РОЗДІЛ VI ІНФОРМАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ</i>
	<i>РОЗДІЛ VIII ІНФОРМАЦІЙНА ВЗАЄМОДІЯ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ІНШИМИ ОРГАНАМИ ТА УСТАНОВАМИ.</i>
	РОЗДІЛ VIII ПРИКІНЦЕВІ ТА ПЕРЕХІДНІ ПОЛОЖЕННЯ

Правове регулювання за будь-яким напрямом доцільно здійснювати шляхом регулювання нормами інформаційного права суспільних відносин в процесі обороту інформації за такими етапами: ініціювання, підстави проведення, підстави відмови, проведення, закінчення, розгляд, врахування результатів того чи іншого інструменту інформаційної взаємодії.

Синтезування нормативних актів за структурою, що відповідає запропонованим етапам, сприятиме повному охопленню всіх суспільних відносин, які мають місце під час інформаційної взаємодії, що забезпечить системний підхід до формування системи правового регулювання та подальшого переформатування Закону [2] у кодифікований акт місцевого самоврядування.

Таким чином, запропонований підхід щодо створення єдиної бази правової інформації органів місцевого самоврядування сприятиме підвищенню ефективності нормотворчої роботи багаточисельних рад різного рівня, виробленню зразків кращих практик, реалізації конституційних прав громадян щодо своїх прав та обов'язків, які встановлюються актами органів і посадових осіб місцевого самоврядування, а також сприятиме безпосередній участі громади в управлінні місцевими справами забезпечуючи ефективну інформаційну взаємодію, правове регулювання якої також потребує відповідного вдосконалення на рівні Закону України «Про місцеве самоврядування».

Список використаних джерел:

1. Про інформацію : Верховна Рада України, Закон від 02.10.1992 № 2657-XII / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
2. Про місцеве самоврядування : Верховна Рада України; Закон від 21.05.1997 № 280/97-ВР / URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>
3. Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації : Верховна Рада України; Закон від 23.09.1997 № 539/97-ВР / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/539/97-%D0%B2%D1%80>
4. Про доступ до публічної інформації : від 13.01.2011 № 2939-VI / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/stru#Stru>
5. Про попереднє схвалення законопроекту про внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади : Верховна Рада України; Постанова, Проект від 31.08.2015 № 656-VIII / URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/656-19>
6. Конституція України : Верховна Рада України; Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР / URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

*Закірова С., к.і.н., доцент, Національна
бібліотека України імені В. І.
Вернадського.*

ПРАВОВА КОМУНІКАЦІЯ ВЛАДИ І СУСПІЛЬСТВА ЯК СКЛАДОВА ФУНКЦІОНУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СИСТЕМИ НОРМАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Питання поширення інформації має особливе значення для державного управління, одна з основних завдань якого полягає в побудові системи комунікації, яка забезпечує конструктивний діалог владних структур і суспільства з метою надання легітимності і стабільності державному ладу. Чи не найважливішу роль у цьому процесі відіграє правова комунікація.

Правова комунікація - це специфічний засіб спілкування і взаємодії, в процесі якого відбувається систематичне поширення і передача інформації про правові норми, забезпечені примусовою силою органів державної влади з метою регулювання поведінки суб'єктів права. Правова комунікація, будучи не тільки феноменом права, а й спілкування, розглядається не просто як взаємодія, а як врегульований нормами права акт спілкування, інтерактивний діалог між суб'єктами права. Відтак саме правова комунікація забезпечує реальний зв'язок між особистістю і державою. Через механізм правової комунікації громадяни України отримують знання про зміни в національній системі права.

Важливою складовою функціонування системи нормативно-правової інформації виступає правова комунікація влади і суспільства. Одним із суб'єктів правової комунікації, який забезпечує прямий, опосередкований і зворотній зв'язок українських громадян і державних інституцій, виступає Національна юридична бібліотека - структурний підрозділ Центру дослідження соціальних комунікацій Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського. В сучасних умовах правова комунікація виступає різновидом соціальної комунікації, що регулює взаємодію суб'єктів в обміні правовою та іншою інформацією, спрямованою на задоволення їх законних

інтересів і потреб. Сучасні технічні можливості дозволяють зробити комунікацію більш якісною, оперативною і, як наслідок, ефективною.

На різних етапах існування держави з розвитком інформатизації суспільства з'являються і нові способи правової комунікації. Сучасна наука виділяє три рівні просторової дії правової комунікації: реальний, медійний і мережевий.

До появи масових видань - газет та журналів, реальний рівень комунікації був не просто пануючим, а практично єдиним можливим. Реальний рівень представлений прямою комунікацією. Це є комунікація, у процесі якої адресант безпосередньо передає інформацію адресату, контролюючи адекватність її сприйняття. Наприклад, оголошення від імені верховної влади про новітній закон чи указ поширювало правову інформацію серед присутніх наближених до влади осіб. Далі ж під час проведення юридичної консультації у домедійні часи правник прямо пояснював суть і особливості дії того чи іншого закону пересічному громадянину, який не мав доступу до системи нормативно-правової інформації. І сьогодні, попри суттєві зміни в інформатизації суспільства і доступу до правової інформації цей рівень правової комунікації залишається вкрай важливим.

Медійний рівень правової комунікації являє собою взаємодію влади і суспільства щодо поширення правової інформації за допомогою засобів масової інформації. Ще декілька десятиліть тому в українському інформаційному просторі медійний рівень виглядав найширшим за своїми можливостями. Повідомлення в ЗМІ про прийняття нового нормативно - правового акту чи зміни в уже існуючому законодавстві спонукали до ознайомлення з текстами документів, які розміщувалися у фахових журналах і газетах. А лише потім через фахівців більшість пересічних громадян отримували нову правову інформацію, що чинило вплив на формування правових поглядів, установок та стереотипів.

Враховуючи можливості формуванню правового впливу на суспільство найбільш важливим в сучасних умовах виглядає мережевий рівень правової комунікації - використання мережі Інтернет для поширення правової інформації і формування правової культури громадян. Цей рівень має можливість не тільки водночас охопити значну кількість отримувачів інформації, довести до частини населення інформацію про будь-які новації у правовому полі держави. За допомогою інтернет-комунікації з'явилася можливість представляти правову інформацію системно, надавати користувачам можливості прямої і опосередкованої роботи з комплексами нормативно-правової інформації.

Особливо широкі можливості цей рівень правової комунікації надає державним інституціям. Спеціальні офіційні сайти органів державної влади і місцевого самоврядування виступають сьогодні певними посередниками у системі правової комунікації, оскільки на їх сайтах зосереджується значний масив нормативно-правової інформації. Органи законодавчої, виконавчої і судової влади розміщують на своїх веб-сайт результати своєї діяльності, у тому числі і у сфері правотворення. Важливим елементом мережевого рівня правової комунікації стала поява можливостей зворотного зв'язку з користувачами правової інформації.

З поширенням інтернет-комунікації українська влада почала активно використовувати мережевий рівень для інформаційно-комунікаційного супроводу окремих напрямків своєї діяльності. В якості приклада наведемо два створені останнім часом сайти <http://decentralization.gov.ua> і <http://pensii2017.info/>.

1. З метою представлення суспільству процесу децентралізації влади в Україні створено офіційний сайт <http://decentralization.gov.ua>, який відображає поточний і перспективний стан процесу реформування.

Важливим компонентом інформаційної складової сайту є сторінка про систему нормативно-правового забезпечення процесу децентралізації.

Портал містить посилання на юридичні акти відповідно до суб'єкту прийняття (Верховна рада України, Кабінет міністрів України, Міністерство регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ) та за напрямками діяльності (об'єднання громад, фінансова децентралізація, співробітництво громад).

Учасникам процесу децентралізації пропонуються зразки різноманітних нормативних актів і документів; посібники і методичні матеріали для організації процесу створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ); навчальні та презентаційні відеоматеріали; фахові відповіді на найбільш важливі питання щодо децентралізації; карта донорів, де за конкретним проектом, програмою або напрямком роботи у кожній області представлений перелік вітчизняних та закордонних фондів та організацій, які готові виступити інвесторами та надати практичну підтримку просуванню реформ.

Сайт в онлайн-режимі відображає процес створення об'єднаних територіальних громад у кожній області України, містить інформацію про бюджети ОТГ, новини та історії успіху на шляху децентралізації.

2. Для презентації ініціатив уряду про зміни в пенсійній системі 17 травня прем'єр-міністр України В. Гройсман презентував спеціальний сайт <http://pensii2017.info/>. Інформаційна складова ресурсу побудована за зрозумілим принципом, розібратися в якому доволі просто. На головній сторінці сайту розміщено звернення голови уряду щодо пенсійної реформи і загальна презентація, яка пояснює суть ініціатив, запропонованих для зміни системи пенсійного забезпечення. Крім того на окремих сторінках інформаційного ресурсу представлено відповіді на найбільш поширені запитання з означеної тематики та виокремлено головні структурні напрями пенсійної реформи.

Важливим позитивним моментом представленого інформаційного ресурсу є передбачена можливість зворотної комунікації з представниками влади за допомогою короткого телефону гарячої лінії або через подання

електронного звернення, яке одразу з сайту переводить відвідувача на державний урядовий контактний центр у Національній системі опрацювання звернень до органів виконавчої влади. Сайт доповнюється новою важливою нормативною інформацією, інтерв'ю з профільним міністром щодо проблем запровадження пенсійної реформи, запитаннями і відповідями з найактуальніших аспектів реформування.

Отже, комунікативна складова роботи державних інституцій у зазначених напрямках дозволяє стверджувати, що за потреби і наявності бажання будь-який громадянин України має можливість самостійно ознайомитися з найважливішими актами системи нормативно-правової інформації у сфері пенсійного забезпечення чи децентралізації влади.

Натомість система нормативно-правової інформації є поки що недостатньо сформованою, окремі її елементи можна вважати задовільними, деякі - ні. Тож подальша робота щодо розвитку такої системи має бути спрямована на створення єдиного центру зосередження нормативно-правової інформації в державі. Об'єктивною потребою сучасного стану функціонування нормативно-правової інформації в умовах децентралізації влади стає підвищення рівня комунікації органів право- і нормотворення з метою поширення обізнаності населення з можливостями веб-порталів органів державної влади і місцевого самоврядування. Важливою умовою широкого доступу громадян України до нормативної і правової бази є необхідність створення певного стандарту наповнення нормативною інформацією сайтів і ресурсів як загальнонаціональних, так і регіональних і місцевих органів і інституцій, використання аналогічних алгоритмів і моделей оформлення системи нормативно-правової бази у різних суб'єктів. Це дозволить зробити комунікацію влади і суспільства більш ефективною.

Підсумовуючи, варто зазначити, що важливою складовою функціонування національної системи нормативно-правової інформації виступає правова комунікація влади і суспільства. На різних етапах розвитку

правова комунікація виявлялася у різних формах і рівнях. Натомість активна позиція влади щодо організації процесу поширення правової інформації сприятиме формуванню правової культури населення, що є запорукою розвитку правової соціальної демократичної української держави.

*Маріц Д. О., доцент кафедри
інформаційного права та права
інтелектуальної власності ФСП КПІ
ім. Ігоря Сікорського, к.ю.н., доцент.*

ПРАВОТВОРЧІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕХАНІЗМУ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ПРАВОВУ ІНФОРМАЦІЮ

Механізм правового регулювання інформаційних відносин включає в себе ряд взаємопов'язаних елементів. Наразі, предметом розгляду у даній публікації є правотворчість як один з елементів забезпечення механізму дотримання прав людини на правову інформацію. Так, перш за все з'ясуємо, що означає термін правотворчість. В теорії держави і права, відсутній єдиний підхід до визначення цього поняття. Так, В. В. Іванов ототожнює поняття правотворчість і нормотворчість [1, с. 87], В. М. Карташов взагалі визначає правотворчість як один із видів юридичної відповідальності [2, с. 8]. Т. О. Дідич, зазначає, що творення права є особливий різновид юридичної практичної діяльності, який має творчий інтелектуальний характер та пов'язаний з розробкою, обговоренням, прийняттям та введенням в дію правових норм у вигляді форм (джерел) права, що обумовлений рівнем суспільного розвитку та забезпечує пропорційну залежність між потребами суспільства та адекватним якісним рівнем законодавчої бази [3, с. 91-94]. Таким чином, правотворчий процес визначається в літературі як специфічна діяльність вповноважених органів держави, громадських організацій і посадових осіб, що включає систему дій з підготовки, затвердження та офіційного оголошення нормативно - правових актів. Вона має на меті

створення і підтримання системи права у належному стані, який відповідає потребам правового регулювання на певному етапі розвитку суспільства.

О.Ф. Скакун виділяє п'ять стадій правотворчого процесу, серед яких п'яте місце займає інформаційна стадія. Суть цієї стадії полягає в офіційному опублікуванні прийнятого нормативно-правового акта в засобах масової інформації, доведення його до відома виконавців. У законодавчому процесі право на офіційне внесення проекту закону до Верховної Ради України мають лише суб'єкти законодавчої ініціативи, до яких відносяться Президент України, народні депутати України, кабінет Міністрів України, Національний Банк України (ст. 93 Конституції України) [4].

В контексті ч. 1 ст. 17 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII [5], під правовою інформацією слід розуміти будь-які відомості про право, його систему, джерела, реалізацію, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними та їх профілактику тощо. Так, законодавець визначаючи у ч. 2 ст. 17 зазначеного закону джерела правової інформації виокремлює ненормативні правові акти. У зв'язку з чим, ми вважаємо за потрібне зупинитись на цьому аспекті. Так, В. М. Кравчук, вважає, що нормативні акти обов'язково мають загальний характер, розраховані на невизначне коло суб'єктів та випадків, здатні неодноразово застосовуватися та містять первісне право. На відміну від них ненормативними юридичними є акти, спрямовані на встановлення (зміну, припинення) конкретних правовідносин, волевиявлення суб'єктів права, зміст яких у передбачених законом випадках фіксується у документальній формі, дія яких розраховується на визначене коло суб'єктів та випадків, або вичерпується виконанням [6]. На підтвердження наведеної точки зору, з якою ми погоджуємось, наведемо рішення Конституційного суду. Отже, у пункті 5 Рішення № 7-рп/2009 Конституційний Суд України вказав [7], що органи місцевого самоврядування не можуть скасовувати свої попередні рішення, вносити до них зміни, якщо відповідно до приписів цих рішень виникли

правовідносини, пов'язані з реалізацією певних суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів, і суб'єкти цих правовідносин заперечують проти їх зміни чи припинення. Ненормативні правові акти місцевого самоврядування є актами одноразового застосування, вони вичерпують свою дію фактом їхнього виконання, а тому не можуть бути скасовані чи змінені органом місцевого самоврядування після їх виконання. Зважаючи на викладене вважаємо, що до ненормативних правових актів можна віднести і рішення суду, адже дія цього рішення розповсюджується лише на обмежений суб'єктний склад (його учасників), обмежений у часі (строк на оскарження рішення), носить обов'язковий характер лише в межах конкретного спору щодо визначеного суб'єктного складу. Крім того, видається і сама назва як «ненормативний правовий акт», доволі невдалою. Вважаємо, що назва «індивідуальний правовий акт» є більш прийнятною з наступних міркувань. Індивідуально-правові акти: 1) не містять норм права; 2) не є джерелом права; 3) юридично обов'язкові тільки для визначених осіб; 4) видаються у формі указів, постанов, наказів, розпоряджень щодо згаданих у них осіб або конкретних обставин; 5) не передбачають повторного застосування одних і тих самих юридичних засобів.

Так, і повертаючись до ч. 2 ст. 17 Закону України «Про інформацію» вважаємо, що дану норму можна доповнити такими джерелами правової інформації, як правовий звичай та індивідуальний правовий акт. Тому дана норма пропонується в наступній редакції : «Джерелами правової інформації є Конституція України, інші законодавчі і підзаконні нормативно-правові акти, індивідуальні правові акти, міжнародні договори та угоди, норми і принципи міжнародного права, правовий звичай, повідомлення засобів масової інформації, публічні виступи, інші джерела інформації з правових питань».

Список використаних джерел:

1. Иванов В. В. К вопросу о теории нормативного договора // Журнал российского права. - 2000. - № 7. - С. 85-97.
2. Карташов В. Н. Юридическая деятельность: проблемы теории и методологии : автореф. дисс. ... д -ра юрид. наук. - М., 1990. - С. 8.
3. Дідич Т. О. Розуміння, творення і реалізація права: діалектика взаємозв'язку // Альманах права. - 2011. - Вип. 2. - С. 91-94.
4. Скакун О. Ф. Правотворчість: суб'єкти, види, стадії, юридична техніка. О. Ф. Скакун // [Електронний ресурс]. - <http://studies.in.ua/teorii-a-derzhavy-ta-prava-lekcii/4378-pravotvorchist-subvekti-vidi-stadivi-vuridichna-tehnika.html>. - Назва з екрана.
5. Закон України «Про інформацію» від 01.01.2017, підстава 177419 // ВВР. - 1992. - № 48. - Ст. 650. (із змінами від 06. 12. 2016 р.)
6. Кравчук В. М. Ненормативні правові акти як елементи правової системи. В. М. Кравчук // [Електронний ресурс]. - http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/3872/1/akt_pytan_ref%202010.pdf. - Назва з екрана.
7. Рішення Конституційного суду України від 16 квітня 2009 р. Справа № 1-9/2009. - [Електронний ресурс]. - <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v007p710-09>. - Назва з екрана.

*Юдкова К. В., викладач кафедри
інформаційного права та права інтелектуальної
власності КПП ім.
Ігоря Сікорського аспірант НДІПР
НАПН України.*

ІНФОРМАЦІЯ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

У процесі створення, зберігання та використання будь-якої родової інформації, в тому числі нормативно-правового характеру, закономірним є групування інформації на підставі ряду критеріїв. Такі групи інформації залишаються пов'язаними одна з одною, мають детермінуючий ефект і впливають як на сусідні родові групи, так і на об'єкти за межами зосередження зазначених груп. Взаємозв'язок і взаємовплив груп як окремих елементів призводить до формування систем.

Система - порядок, обумовлений правильним, планомірним розташуванням і взаємним зв'язком частин будь-яких елементів.

Тобто, з формально-лінгвістичної точки зору, інформаційна система - є взаємопов'язана сукупність відомостей і / або даних; або, іншими словами, упорядкована інформація.

Інформаційні системи відносяться до об'єктів, які зараз не мають чіткого і однозначного визначення не тільки на нормативному рівні, а й фахівцями в науковому середовищі.

Поняття інформаційної системи в українському законодавстві відсутнє, тоді як в Законі України «Про захист інформації в інформаційно - телекомунікаційних системах» міститься кілька похідних понять за видами систем, як інформаційна (автоматизована) система та інформаційно-телекомунікаційна система.

Тобто, інформаційна система розглядається як середовище, в якому впроваджена автоматизована обробка інформації. Без певного рівня автоматизації інформаційна система, з нормативної точки зору вітчизняного законодавця, фактично не існує. При цьому, визначення автоматичних інформаційних систем також відсутня.

Але автоматизовані інформаційні системи є лише одним з типів інформаційних систем за критерієм їх автоматизації. Оскільки інформаційні системи консолідують будь-яку існуючу інформацію, то і обробка інформації може здійснюватися як людиною, так і за допомогою комп'ютерів або інших механічних технічних засобів. Тобто, виникає об'єктивна необхідність розрізняти типи інформаційних систем з метою розробки і застосування більш вірного підходу до їх використання і, при необхідності, їх регулювання.

Можна позначити поділ інформаційних систем за ступенем автоматизації:

— ручні (механізовані) інформаційні системи - характеризуються відсутністю сучасних технічних засобів обробки інформації і виконанням всіх операцій людиною;

— автоматичні інформаційні системи - виконують всі операції по обробці інформації без участі людини;

— автоматизовані інформаційні системи - передбачають участь в процесі обробки інформації і людини, і комп'ютерних засобів, причому головна роль відводиться саме комп'ютера.

Одним з важливих класифікаторів є поділ за масштабністю:

— поодинокі. Реалізуються на автономному персональному комп'ютері без використання комп'ютерної мережі.

— групові інформаційні системи призначені для колективного використання інформації, базою для побудови яких служать локальні обчислювальні мережі.

— корпоративні. Такі інформаційні системи найчастіше розроблені на замовлення великих компаній, корпорацій, холдингів, для яких першочерговим метою впровадження спеціальних інформаційних систем є можливість підтримки територіально віддалених вузлів і мереж.

— глобальні. Зазначені інформаційні системи є територіально розгалуженими і зазвичай зони дії мають значну територію держави або континенту. Одним із прикладів можна назвати глобальну мережу Інтернет.

Слід розрізняти інформаційну систему технологічного характеру і інформаційну систему в її організаційному сенсі, тобто інформаційно - організаційну систему. Ще одна властивість систем, властиве інформаційних систем - їх відкритість в сенсі здатності до розвитку. Тобто інформаційна система є системою відкритого типу, яка може перебувати в процесі безперервних змін.

Електронна інформаційна система в будь-якому випадку вимагає участі в її функціонуванні певного персоналу - операторів, програмістів, а також розробки спеціальної технічної платформи, програмного забезпечення. Електронна інформаційна система є об'єктом діяльності, а також об'єктом власності конкретних суб'єктів. У таких випадках регулювання відносин

щодо використання електронних інформаційних систем здійснюється на підставі положень цивільного законодавства в питаннях власності з урахуванням обмежень, встановлених спеціальними галузевими нормативно-правовими актами.

Інформаційні системи також класифікуються:

- за функціональним призначенням: виробничі, комерційні, фінансові, маркетингові тощо;
- по об'єктах управління: інформаційні системи автоматизованого проектування, управління технологічними процесами, управління підприємством (офісом, фірмою, корпорацією, організацією);
- за характером використання вихідної інформації: інформаційно-пошукові, призначені для збору, зберігання і видачі інформації за запитом користувача; інформаційно-консультаційні, що пропонують користувачеві певні рекомендації для прийняття рішень (системи підтримки прийняття рішень); інформаційно-керуючі, вихідна інформація яких безпосередньо бере участь у формуванні керуючих впливів.

Крім того, якщо розглядати типи інформаційних систем за критерієм призначення, тобто по виконуваних функцій, найбільш старим і традиційним видом інформаційних систем є інформаційно-довідкові або інформаційно-пошукові системи (ІПС). Характерною властивістю ІПС є великий обсяг даних, що зберігаються, їх постійне оновлення.

Висновки.

Інформаційні системи є одним з дієвих способів вирішення ряду юридичних проблем, пов'язаних з, наприклад, забезпеченням електронного документообігу та забезпечення його безпеки, застосуванням криптографічних засобів і цифрового підпису, забезпечення таємності електронного листування і охорони авторських прав на програмне забезпечення, захист персональних даних, кіберзлочинність та ін. А

практично кожна інформаційна система часто пов'язана з тим або іншим типом суспільних відносин, і, отже, потребує в регулюванні.

З метою встановлення необхідних форми, типу і методу нормативного впливу, слід чітко уявляти, з якою саме інформаційною системою пов'язані відповідні суспільні відносини. Для полегшення визначення і віднесення інформаційної системи до родової групи доцільно при визначенні поняття інформаційної системи слід враховувати всі характерні ознаки, які служать критеріями класифікації.

*Кащук А.В., студент ФСП КПІ ім.
Ігоря Сікорського.*

Науковий керівник:

*Цирфа Г.О., к.і.н, доцент, ФСП КПІ
імені Ігоря Сікорського.*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИСТЕМИ ТЕХНІЧНОГО ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ В УКРАЇНІ

На сьогодні одна із найнебезпечніших реальних та потенційних загроз національній безпеці України в інформаційній сфері є розголошення державної та іншої, передбаченої законом інформації, таємниці, а також конфіденційної інформації, яка є державною власністю або слугує для забезпечення потреб та національних інтересів суспільства і держави.

Однією з основних загроз є несанкціонований доступ до інформації, що обробляється та циркулює на об'єктах інформаційної діяльності та в інформаційно-телекомунікаційних системах, а також витік інформації технічними каналами. Така проблема може призвести до розголошення інформації та нести небезпечні наслідки.

Сьогодні в Україні відбуваються кардинальні перетворення системи технічного захисту інформації. Процеси демократичних перетворень України та в зв'язку з інтеграцією до Європейського Союзу виникла необхідність

суттєвих змін у структурі органів, що забезпечують охорону інформації в Україні.

Маючи на меті протидію загрозі несанкціонованому доступу до інформації в Україні створена та функціонує система технічного захисту інформації. Система вирішує майже увесь комплекс завдань з технічного захисту інформації на об'єктах інформаційної діяльності та в інформаційно-телекомунікаційних системах державних органів, підприємств, установ та організацій.

Правове регулювання галузі технічного захисту інформації є незамінною умовою. Без правового регулювання галузі технічного захисту інформації неможливий належних рівень захищеності інформації, яка є власністю держави, та інформації з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом. Велика частка нормативно-правових актів з питань технічного захисту інформації є джерелами саме адміністративного права. Неможливо не вказати, що адміністративно-правові джерела є незамінними інструментом, за допомогою якого здійснюється державне управління у галузі технічного захисту інформації.

Основний орган відповідальний за захист інформації в Україні є Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, яка забезпечує формування і реалізацію державної політики у сферах захисту державних інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем криптографічного та технічного захисту інформації, використання і захисту державних електронних інформаційних ресурсів, телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України; участь у формуванні і реалізації державної політики у сфері електронного документообігу органів державної влади та органів місцевого самоврядування, розробленні та впровадженні електронного цифрового підпису в органах державної влади та органах місцевого самоврядування; забезпечує функціонування, безпеки та розвитку державної системи

урядового зв'язку і Національної системи конфіденційного зв'язку; - охорона об'єктів та майна Держспецзв'язку України, у тому числі приміщень, систем, мереж, комплексів, засобів урядового і спеціального зв'язку, ключових документів до засобів криптографічного захисту інформації тощо;

- розроблення та здійснення заходів щодо розвитку телекомунікаційних мереж, поліпшення їх якості, забезпечення доступності і сталого функціонування;

- сприяння інтеграції сфер телекомунікацій, користування радіочастотним ресурсом України у світовий інформаційно-комунікаційний простір та має ряд інших не менш важливих повноважень.

Неможливо не зазначити, що спеціалісти із технічного захисту інформації готуються Інститутом спеціального зв'язку та захисту інформації Національного технічного університету України «Київським політехнічним інститутом імені Ігоря Сікорського».

Список використаних джерел:

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 09.09.1994 р. № 632 "Про затвердження Положення про технічний захист в Україні». [Електронний ресурс]. - Режим доступу:

<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1229/99>

2. Сайт Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.dsszzi.gov.ua/dsszzi/control/uk/publish/article?art_id=89831&cat_id=89828

----- *** -----

*Цирфа Г.О., доцент кафедри
господарського та адміністративного
права ФСП «КПІ імені Ігоря Сікорського.*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННИХ РЕСУРСІВ

Нормотворча діяльність на сьогодні є динамічною. Законодавчі норми моделюють і передбачають виникнення правовідносин в тій чи іншій, як

правило, важливій сфері для подальшого розвитку певних суспільних відносин зокрема і країни в цілому. Завдяки організації та впровадженню систем електронного документообігу і електронного урядування, на сьогодні вже можна говорити про створення належних умов для відкритого і прозорого державного управління та розвитку національної системи нормативно-правової інформації. За останні роки нормативно-правова база електронного урядування суттєво розширилася і класифікується за видом документу та правовим статусом. Отже надання нормативно-правової інформації населенню поступово вдосконалюється.

Справедливо буде зазначити, що на сьогодні процеси інформування населення набувають масштабний розвиток. Цьому, в першу чергу, сприяє зростаюча суспільна значущість Інтернет-ресурсів, що покращує доступ населення до інформаційних і адміністративних послуг. У свою чергу розвиток інформаційно-комунікативного суспільства сприяє впровадженню новітніх інформаційно-комунікаційних технологій в діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Запровадження електронного урядування, яке також динамічно розвивається, дає можливість звертатися до органів державної влади та органів місцевого самоврядування в електронному вигляді. Так, єдиний інформаційний веб-ресурс звернень громадян до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, який входить до Державної системи електронних звернень є загальнодоступним, працює цілодобово і надає можливість отримати безкоштовну інформацію.

Та, не дивлячись на позитивні тенденції в наданні інформаційних послуг населенню, не завжди інформація про нововведення в тій чи іншій сфері вчасно поширюється, а інколи доволі довго не доходить до населення. Відомо, що прийняття будь-якого законодавчо-нормативного акту тягне за собою нормативно-правові зміни, які, безперечно, повинні здійснюватися

всіма причетними до втілення їх у життя сторонами і вчасно доводиться до населення.

Дивною можна вважати ситуацію, коли закон набув чинності, а реалізація суспільних відносин, виходячи з норм цього закону, чомусь не відбувається. У цьому зв'язку можна навести приклад відносно ситуації з якою багато хто з українських громадян стикався. Йдеться про отримання довідки про склад сім'ї (форми 3). Відомо, що така довідка ще з радянських часів видавалася житлово-експлуатаційною конторою (ЖЕК), а в селі, селищі - виконкомом сільської (селищної ради). Ця довідка, як відомо, є необхідною в багатьох випадках (при призначенні людині субсидій, різних пільг та державних виплат, під час вступної кампанії до вищих та інших навчальних закладів, прийнятті дитини до табору тощо). На законотворчому рівні питання підвідомчості і процедури видачі такої довідки обговорювалось неодноразово, проте, було вирішено не одразу, що стало причиною багатьох непорозумінь та звернень до різних інстанцій з боку громадян, які намагалися отримати таку довідку. В результаті, деякий час видача довідки про склад сім'ї відбувалась або за старою процедурою, або окремими уповноваженими державними органами за відповідним рішенням. Зокрема порядок видачі довідок про склад сім'ї намагалися узгодити Мінсоцполітики і Державна міграційна служба.

З прийняттям Закону України від 10.12.2015, № 888-УШ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення повноважень органів місцевого самоврядування та оптимізації надання адміністративних послуг», до Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» [1] було внесено відповідні зміни і питання визначення органів, що здійснюють видачу таких довідок, врегульовувались на територіальних рівнях у міськвиконкомах. На сьогодні довідка про склад сім'ї видається у центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП). Неузгодженість у законодавстві в даному випадку призвела

до того, що люди довгий час не могли зрозуміти яка ж державна установа видає цю довідку. Відсутність інформації з цього приводу була причиною звернення людей, знову ж таки, до колишніх відповідних кабінетів ЖЕКів, які існують останній рік, особливо це стосується осіб літнього віку, які не користуються Інтернет-послугами. На сьогодні саме такі люди найбільш потребують допомоги і вирішувати проблему інформування таких людей також необхідно на державному рівні. Такі люди можуть зателефонувати, або скористатись послугами інформації через засоби масової інформації. Та, на жаль, відомо, що телефонні послуги не завжди задовольняють суб'єкта звернення. Безумовно, що вони повинні надаватися більш професійно, а в засобах масової інформації повинно бути більше правових роз'яснень, щоб людина нарешті зрозуміла процедуру отримання тієї чи іншої інформації, або документу. Професійну інформацію повинна отримувати людина і при безпосередньому зверненні до центрів надання адміністративних послуг. Практика звернення до ЦНАП на сьогодні показує, що вони працюють, виходячи з законодавчого принципу доступності інформації про надання адміністративних послуг і поступово починають завойовувати популярність серед населення. Населення вже може отримати якісну послугу і при безпосередньому зверненні у ЦНАП. В той же час, щодо згаданої довідки, можна почути нарікання, що у ЖЕКах таку довідку можна було отримати одразу з підписом інспектора і мокрою печаткою. Натомість у ЦНАП довідку слід чекати до 15 діб і більше. Можливо питання строків перевірки необхідної інформації з боку держави потребує перегляду, але це тема окремого розгляду.

Повертаючись до інформаційно-комунікаційних технологій, слід зауважити, що Українська влада сьогодні широко використовує інформаційні веб-ресурси, але проблема полягає в тому, що в цьому питанні немає єдиного підходу. В той же час відомо, що «впровадження та функціонування будь-яких інформаційних, телекомунікаційних та

інформаційно-телекомунікаційних систем в органах державної влади потребує обов'язкового розроблення нормативно-правових актів, які регламентують напрями створення, розгортання і експлуатації цих систем, а також порядок обробки та циркуляції інформаційних потоків між інформаційними ресурсами органів державної влади [2].

На практиці ж виявляється, що на держаному рівні система взаємодії веб-сайтів доволі часто має збої і відбувається це тому, що відсутнє інституційне забезпечення координації такої діяльності. Скажімо, на Урядовому порталі є посилання на конкретну інформацію окремого територіального веб-ресурсу, проте перехід по цьому посиланню не дає бажаних результатів. То ж, на нашу думку, слід створити типові положення про урядові портали і контролювати, щоб державна система електронних ресурсів працювала однаково і злагоджено на всіх рівнях, що дасть можливість населенню України отримувати якісний продукт: як

нормативно-правову інформацію так і державно-управлінські послуги.

Список використаних джерел:

1. Закон України від 11 грудня 2003 року, N 1382-IV «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/888-19>
2. Валентин Шуляк «Система нормативно-правового забезпечення електронного урядування в Україні» - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.Ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-4-19.pdf>

----- *** -----

*Бусол О. Ю., д.ю.н., старший науковий
співробітник НЮБ*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ КОРОЛІВСТВОМ БЕЛИКА БРИТАНІЯ

В сучасних умовах інформація є найціннішим глобальним ресурсом, а тому забезпечення інформаційної безпеки є однією з найважливіших

функцій будь-якої держави. На формування як економічного, так і технічного, та навіть культурного потенціалу суспільства впливає обсяг інформаційних ресурсів та рівень розвитку інформаційної інфраструктури. Інформація постійно змінюється, зростає кількість її джерел і споживачів, водночас зростає уразливість інформаційного простору від недостовірної інформації, промислового шпигунства, комп'ютерної злочинності тощо. Загрозами інформаційній безпеці міжнародного значення є вплив на громадську думку з використанням «інформаційної зброї», комп'ютерна злочинність, інформаційний тероризм, і навіть інформаційні війни.

Формування національного інформаційного простору Великобританії розпочалося у XX ст. У британському телевізійному просторі до 1955 р. як монополіста можна розглядати компанію BBC. Одночасно в державі функціонувало і Незалежне телебачення (ITV). У 1981 р. інформаційні програми телерадіокомпанії «Незалежні Телевізійні Новини» (ITN) теж набули широкої аудиторії. Першою кабельною телевізійною інформаційною службою країни, в умовах гострої конкуренції телевізійних каналів, стала Sky News.

Однією із важливих структур в системі взаємодії державних органів та ІКТ-провайдерів є Internet Watch Foundation (IWF) - незалежна неурядова благодійна організація, яка діє з 1996 р. з метою виявлення та ліквідації незаконних інформаційних матеріалів в інтернеті. Керівниками IWF є ІКТ-провайдери, представники уряду та правоохоронні органи, а також представники благодійних та інших громадських організацій. Увага приділяється як видаленню матеріалів, пов'язаних з дитячою порнографією, так і іншого контенту, розміщення якого порушує чинне законодавство держави.

У Королівстві Велика Британія стеження у мережі інтернет та нейтралізацію загроз національній безпеці виконує зокрема Національне відділення по боротьбі з злочинністю у галузі високих технологій. Діяльність

спеціальних органів Великобританії щодо контролю інформаційного простору тісно координується з ЦРУ, АНБ США, австралійськими, канадськими та іншими спецслужбами [1]. У 2010 році між IWF та Асоціацією керівників поліції (Association of Chief Police Officers, ACPO) було підписано спеціальну Угоду про співробітництво з метою сприяння обміну інформацією та пришвидшення процедур виявлення та видалення неправомірного контенту [2]. На сьогодні членами IWF є більшість ІКТ-провайдерів, що діють у Великобританії, а також провідні інтернет-компанії - такі як Google, Facebook, Twitter, Yahoo!, на яких поширюється дія Кодексу поведінки членів IWF [3].

У 2011 р. уряд Великобританії прийняв національну програму з інформаційної безпеки (Cyber Security Strategy), яка діяла до 2015 р. За підсумками першого року дії програми підрозділ по боротьбі з організованою злочинністю SOCA припинив діяльність 36 веб-сайтів, які продавали інформацію про платіжні карти, чим запобіг нанесенню матеріальної шкоди державі на півмільярда фунтів стерлінгів. У національний інформаційний центр Action Fraud громадяни повідомили про більш ніж 46000 випадків потенційного шахрайства, запобігши нанесенню матеріальної шкоди державі на чверть мільярда фунтів.

Всі організації, які здійснюють контроль у сфері захисту інформації у Великобританії, підпорядковані уряду цієї держави. Великі компанії, як і в будь-якій іншій державі, мають власні служби безпеки. Середній бізнес - користується послугами корпоративних систем захисту інформації інших, більш великих компаній. Офіс з комунікацій (Office of Communication) є головною структурою щодо взаємодії з комунікаційними операторами на основі добровільних домовленостей у питаннях дозволеного контенту та фільтрації інформації. Урядова система Паблік рилейшнз виконує два основні завдання:

реалізація права суспільства на отримання достовірної інформації щодо діяльності влади; формування та підтримання іміджу влади.

Нині основою правового забезпечення захисту інформації у Великобританії є Кримінальний кодекс і закони «Про державні документи» і «Про державну таємницю», «Про відеозаписи», «Про кінематографію», «Про захист дітей» тощо.

Важливим компонентом Великобританії у галузі комунікації є методології поширення британських інформаційних продуктів у колишніх колоніях та азійських державах, в яких держава залишила за собою можливості політичного впливу. Політичний курс Великобританії в галузі інформаційної політики задекларовано у національній програмі «The Government's Policy for the Information Age», в якій передбачено всебічний розвиток електронної комерції для забезпечення економічного зростання, розвиток телекомунікаційного ринку держави, впровадження інформаційних та комунікаційних технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства [4].

Існують проблеми, які заважають виконанню цілей, поставлених у програмі з інформаційної безпеки Великої Британії. Наприклад, щодо захисту інфраструктури від атак через інтернет і посилення сил національної кібероборони, існує така проблема як брак фахівців із знаннями у сфері інформаційної безпеки. Аналіз статистики підготовки та залучення фахівців IT-технологій свідчить, що для усунення дефіциту відповідного персоналу буде потрібно до 20 років, що у свою чергу загрожуватиме інформаційній безпеці держави через сторонні впливи, кібернетичні війни як складові частини інформаційних війн.

Основні правові принципи інформаційної політики Великобританії - це технологічна нейтральність законів, сприяння міжнародному співробітництву, підтримка і захист інтересів користувачів комп'ютерних мереж і систем. Загальною метою інформаційної стратегії Великобританії є забезпечення конкурентоздатності на інформаційному ринку, підвищення ефективності інформаційних послуг і тотальне впровадження IT в державне управління. Характерною рисою інформаційної політики Великобританії і

корисним досвідом для України є створення регіональних мереж і супермагістралей для оптимізації та підвищення ефективності міжрегіонального і міжнародного науково-технічного співробітництва.

На сьогодні існує проблема контролю за інформацією, що потрапляє до національного інформаційного простору, з боку різних держав світу. На хвилі цієї проблеми розгортаються «інформаційні війни», де ключову роль грає не військова зброя, а інформація («інформаційна зброя»). При цьому все ж таки, як історично і ментально самому Королівству Велика Британія, так і його організації системи захисту інформації притаманна консервативність. Система захисту інформаційного простору у цій державі залишається незмінною протягом багатьох років. Разом з тим, розвиток інформаційних технологій у світі йде дуже швидкими темпами, тому періодично виникає необхідність в певній корекції захисту даних державними органами. Україні слід враховувати таку певну сталість законодавства Великобританії у сфері інформаційної безпеки та проектувати цей досвід та пристосовувати його до своїх реалій.

Список використаних джерел:

1. Семенов А. Захист національного інформаційного простору Великої Британії / А. Семенов // Матеріали міжнародної конференції «Політична праксеологія: безпека, технології, комунікації» / за ред. В. Бебика. - Київ: ВАПН, 2016. - С. 91-93.
2. Service Level Agreement between the Association of Chief Police Officers (ACPO) and the Internet Watch Foundation (IWF). Retrieved from <https://www.iwf.org.uk/assets/media/hotline/SLA%20ACPO%20IWF%20FINAL%20OCT%202010.pdf> [in English].
3. Internet Watch Foundation. Retrieved from <https://www.iwf.org.uk/> [in English].
4. Рябоконт О. Державна інформаційна політика з формування інформаційного суспільства: зарубіжний досвід [Електронний ресурс] / О. Рябоконт. - Режим доступу: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/833>.

ПРАВОВА ІНФОРМАЦІЯ ЩОДО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах розбудови ринкової економіки суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності стають активними учасниками міжнародних господарських зв'язків. Важливою складовою успішного здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами, про які йдеться, є належне володіння ними правовою інформацією щодо їх правового статусу. Джерелами цієї інформації є нормативно-правові акти. Проте, законодавче регулювання правового статусу цих суб'єктів не відповідає сучасним економічним процесам, що, відповідно, унеможлиблює належний доступ до правової інформації в сфері здійснення зовнішньоекономічної діяльності.

Річ полягає в тому, що на сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічного законодавства положення, які визначають основи правового становища суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності містяться як у Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність», та і у Г осподарському кодексі України. При цьому норми цих законодавчих актів щодо регулювання зазначених питань залишаються неузгодженими між собою: у них по різному визначено поняття зовнішньоекономічної діяльності, перелік та вимоги до суб'єктів цієї діяльності.

На підставі дослідження змісту Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» С. І. Юттина. [1] прийшла до висновку, що більшість його норм стосуються саме сфери зовнішньої торгівлі, державному регулюванню якої присвячено майже третину наявних у Законі статей. Для усунення дублювання положень законодавства в різних актах науковець вважає, що з Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» варто вилучити норми, що стосуються державного регулювання зовнішньої

торгівлі, та закріпити їх у Законі України «Про державне регулювання зовнішньої торгівлі».

З прийняттям Господарського кодексу України, у якому Розділ VII має назву «Зовнішньоекономічна діяльність», з'явилися підстави для подальшої кодифікаційної роботи на базі вказаного розділу. Чи є для цього необхідність та чи не призведе скасування Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність» до вакууму у господарсько-правовому регулюванні зовнішньоекономічних відносин? На поставлене питання можна буде відповісти згодом, але вже сьогодні є очевидним: Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» є застарілим, аналіз його тексту показує, що оригінального нормативного матеріалу («регулюючого потенціалу») майже не залишилось. [2]

Таким чином, у процесі реалізації положень Господарського кодексу України було виявлено деякі невідповідності між кодифікованими нормами і тими нормами чинного законодавства, які були прийняті раніше і не піддавалися кодифікації, це зокрема стосується і зовнішньоекономічної сфери. У зв'язку з цим стало актуальним подвійне завдання: з одного боку, нарощування змісту кодексу за рахунок норм чинних актів, які показали свою корисність в процесі правозастосовної практики, а з іншого - узгодження норм, що залишаються за межами кодексу, з нормами останнього. [3]

Вважаємо, що господарське законодавство у зовнішньоекономічній сфері потребує ґрунтовної модернізації, зокрема щодо удосконалення правового статусу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Реальний стан господарського законодавства поки що такий, що не може забезпечити логічно закінченого регулювання практично у жодній із сфер господарювання. [4]

За доцільне вважаємо скасувати Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та продовжити роботу по кодифікації

господарського законодавства на базі Господарського кодексу України. Оскільки, незважаючи на введення в дію з 1 січня 2004 р. Господарського кодексу України, впродовж наступних років законодавство про зовнішньоекономічну діяльність не зазнало його системоутворюючого впливу, залишаючись надмірно об'ємним та неузгодженим.[5]

Положення Розділу VII Господарського кодексу України потребують якісного удосконалення. Разом із цим питома вага базових положень, які визначають правові основи здійснення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання є визначені в різних нормативно-правових актах, тому необхідним є інкорпорування у Господарський кодекс норм ряду цих актів.

Задля забезпечення належного доступу до правової інформації суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності необхідним є удосконалення правової регламентації статусу суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Для здійснення цього пропонуємо у Розділі VII Господарського кодексу України виокремити Главу «Правовий статус суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності». Ця глава може містити, зокрема, наступні статті:

- поняття суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності;
- умови легітимації зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання України;
- умови легітимації зовнішньоекономічної діяльності іноземних суб'єктів господарської діяльності на території України;
- засоби захисту суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

Наповнення запропонованих статей буде проаналізовано в подальших дослідженнях.

Список використаних джерел:

1. Юшина С. І. Державне регулювання зовнішньої торгівлі в Україні: Монографія. - К.: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2007. - 149с.

2. Іларіонов О. Ю. Закон про зовнішньоекономічну діяльність як нормативний матеріал для подальшої кодифікації господарського законодавства // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «История, современное состояние и перспективы совершенствования хозяйственного законодательства» (16-18 лютого 2009 р.) [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.hozpravo.com.ua/conferences/arhiv/uchastnik.php?ELEMENT_ID=4&ID=186

3. Концепция модернизации хозяйственного законодательства на базе Хозяйственного кодекса Украины (проект) // Экономика и право. - 2006. - №2 (15).

4. Концепция модернизации хозяйственного законодательства на базе Хозяйственного кодекса Украины (проект) // Экономика и право. - 2006. - №2 (15).

5. Ашурков О. О. Шляхи удосконалення господарсько-правового регулювання зовнішньоекономічних відносин // Міжнародна науково-практична інтернет-конференція «История, современное состояние и перспективы совершенствования хозяйственного законодательства» (16-18 лютого 2009 р.) [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.hozpravo.com.ua/conferences/arhiv/uchastnik.php?ELEMENT_ID=42&ID=186

----- *** -----

*Пасічник В. В., аспірант Київського
університету права Національної
академії наук України.*

ПРАВОВА ІНФОРМАЦІЯ В СФЕРІ ЗАХИСТУ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

На сьогодні поняття та сутність категорії «правова інформація» досліджується науковцями в різних галузях права. Однак, на науковому рівні в сфері захисту економічної конкуренції категорія «правова інформація» вченими майже не розглядається. В тому числі дане питання не виділяється й не досліджується вченими й на сторінках підручників та монографічних роботах. Фактично лише поняття «інформація» в сфері економічної конкуренції, врегулювання інформаційних правовідносин, що виникають між

суб'єктами господарювання та органами Антимонопольного комітету України (надалі - органи АМК України) тощо висвітлені в джерелах правової інформації - актах антимонопольного законодавства України та законодавства про захист від недобросовісної конкуренції України: Законах України «Про захист економічної конкуренції», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про Антимонопольний комітет України», Положенні про порядок подання та розгляду заяв про попереднє отримання дозволу Антимонопольного комітету України на концентрацію суб'єктів господарювання, затвердженого Розпорядженням Антимонопольного комітету України № 33-р від 19 лютого 2002 року та Положенні про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання, затвердженого Розпорядженням Антимонопольного комітету України № 26-р від 12 лютого 2002 року та ін.

Стаття 34 Конституції України визначає, що кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір. Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [1]. У відповідності до ст. 5 Закону України «Про інформацію» кожен має право на інформацію, що передбачає можливість вільного одержання, використання, поширення, зберігання та захисту інформації, необхідної для реалізації своїх прав, свобод і законних інтересів [3]. Таким чином держава гарантує всім суб'єктам господарської діяльності у відносинах з органами виконавчої влади право на отримання інформації, доступ до інформації, конфіденційність, її повноту та достовірність.

Як зазначає Логінова Н.І. та Дробожур Р.Р. Конституція України врахувала загальносвітові тенденції глобалізації й інформатизації суспільства. Тому ряд її статей визначають забезпечення інформаційної безпеки як одну з найважливіших функцій держави і стають основою розвитку інформаційного законодавства [7, с. 7].

Доцільно зазначити, що на законодавчому рівні, а саме у відповідності до ст. 200 Цивільного кодексу України та ст. 1 Закону України «Про інформацію» **інформація** визначається як будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2; 3]. Згідно ст. 1 Закону України «Про захист економічної конкуренції» під **інформацією** визначаються відомості в будь-якій формі й вигляді та збережені на будь-яких носіях (у тому числі листування, книги, помітки, ілюстрації (карти, діаграми, органіграми, малюнки, схеми тощо), фотографії, голограми, кіно-, відео-, мікрофільми, звукові записи, бази даних комп'ютерних систем або повне чи часткове відтворення їх елементів), пояснення осіб та будь-які інші публічно оголошені чи документовані відомості [4].

Таким чином зауважимо, що в сфері захисту економічної конкуренції під інформацією, з одного боку, можна визначати як надання фізичними особами та/або суб'єктами господарювання органам АМК України певних відомостей (даних) про вчинення на території України певними особами неправомірних дій, які можуть негативно вплинути на економічну конкуренцію в Україні. Зокрема, виділимо надання органам АМК України відомостей про вчинення певними органами господарювання, органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю антимонопольних правопорушень та правопорушень в сфері захисту недобросовісної конкуренції (здійснення антиконкурентних узгоджених дій, вчинення обмежувальної та дискримінаційної діяльності, здійснення концентрації без отриманого

відповідного дозволу, порушення у вигляді поширення інформації, що вводить в оману, неправомірне збирання та розголошення комерційної таємниці тощо); відомостей у вигляді поданих документів про намір отримати дозвіл або висновок на вчинення (здійснення) певних дій (узгоджених дій, концентрації) на території України тощо.

З іншого боку, інформацію в сфері економічної конкуренції можна розглядати як відомості, що надаються з боку органів АМК України про результати здійснення своєї діяльності; про прийняті відповідні рішення; про юридичні факти та події, що виникають на товарному ринку; про вчинення монополістичних правопорушень відповідними суб'єктами господарської діяльності, органами влади, органами місцевого самоврядування, органами адміністративно-господарського управління та контролю та інше, широкому колу населення, суб'єктам господарювання та/або іншим особам. Зазначене вище здійснюється органами АМК України з метою забезпечення доступу до правової інформації в сфері захисту економічної конкуренції шляхом публікації в засобах масової інформації, у відповідних офіційних виданнях та мережі Інтернет. Прикладом вищевикладеного може слугувати положення ч. 2 ст. 48 Закону України «Про захист економічної конкуренції», відповідно до якого органи АМК України оприлюднюють рішення за результатом розгляду справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції на офіційному веб-сайті АМК України протягом 10 робочих днів з дня його прийняття [4].

Оскільки в юридичній літературі інформація поділяється на два види: **відкриту інформацію** та **інформацію з обмеженим доступом**, то здійснення органами АМК України публікацій в офіційних друкованих виданнях, засобах масової інформації та мережі Інтернет про результати розгляду своїх справ та інші питання, таке розповсюдження інформації в сфері економічної конкуренції віднесемо до відкритої інформації.

Щодо інформації з обмеженим доступом, то в сфері захисту економічної конкуренції інформація з обмеженим доступом також має місце, оскільки органи АМК України у процесі здійснення своїх повноважень з метою забезпечення виконання завдань та функцій, визначених законодавством про захист економічної конкуренції, мають право на отримання від суб'єктів господарської діяльності інформації з обмеженим доступом, а також інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам інших осіб, в тому числі використовувати таку інформацію при прийнятті відповідних рішень. Наведене підтверджується наступним:

1) ч. 1 ст. 26 Закону України «Про захист економічної конкуренції» передбачає, що учасники узгоджених дій, концентрації, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю подають спільну заяву. *Інформація з обмеженим доступом*, необхідна для розгляду заяви, може подаватися до відповідних органів АМК України цими особами окремо [4];

2) ч. 4 ст. 31 Закону України «Про захист економічної конкуренції» встановлює правило, відповідно до якого за результатами розгляду справ про узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання відповідним органом АМК України заявнику надсилається рішення, *крім інформації з обмеженим доступом*, а також визначеної відповідним державним уповноваженим, головою відділення *інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам інших осіб* [4];

3) ч. 1 ст. 40 Закону України «Про захист економічної конкуренції» передбачає, що особи, які беруть (брали) участь у справі, мають право: ознайомлюватися з матеріалами справи (*крім інформації з обмеженим доступом, а також інформації, розголошення якої може завдати шкоди інтересам інших осіб, які беруть (брали) участь у справі, або перешкодити подальшому розгляду справи*); одержувати копії рішень у справі (витяги з них, *крім інформації з обмеженим доступом, а також інформації,*

розголошення якої може завдати шкоди інтересам інших осіб, які брали участь у справі) тощо [4];

4) пп. 5 ч. 1 ст. 7 та пп. 5 ч. 2 ст. 7 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» встановлює правило, відповідно до якого у сфері здійснення контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції та у сфері здійснення контролю за узгодженими діями, концентрацією АМК України при розгляді заяв і справ про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проведенні перевірки та в інших передбачених законом випадках вимагати від суб'єктів господарювання, об'єднань, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю, їх посадових осіб і працівників, інших фізичних та юридичних осіб *інформацію, в тому числі з обмеженим доступом* [5];

5) ч. 1 ст. 22.-1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» встановлює, що суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, інші юридичні особи, їх структурні підрозділи, філії, представництва, їх посадові особи та працівники, фізичні особи зобов'язані на вимогу органу АМК України, голови територіального відділення АМК України, уповноважених ними працівників АМК України, його територіального відділення подавати документи, предмети чи інші носії інформації, пояснення, іншу інформацію, в тому числі *з обмеженим доступом* та банківську таємницю, необхідну для виконання АМК України, його територіальними відділеннями завдань, передбачених законодавством про захист економічної конкуренції [5].

Відтак, *інформація з обмеженим доступом в сфері захисту економічної конкуренції* - це відомості (документи чи частини документів), що набуваються органами АМК України у зв'язку із виконанням ними передбачених законодавством функцій, і щодо яких особа, що надає

інформацію, заявила про необхідність її захисту від несанкціонованого доступу третіх осіб, а органи АМК України встановили правомірність вимоги обмежити доступ до такої інформації [6, с. 33].

Таким чином інформація з обмеженим доступом в сфері захисту економічної конкуренції надається суб'єктами господарювання органам АМК України виключно для здійснення останніми своїх повноважень та використовується ними виключно з метою забезпечення виконання завдань, визначених законодавством про захист економічної конкуренції, і не підлягає розголошенню. Проте, виключення із даного правила становить пред'явлення органом АМК України такої інформації компетентним органам інших держав у рамках співробітництва на підставі міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою Україною.

Враховуючи вищевикладене, в сфері захисту економічної конкуренції під правовою інформацією слід визначати:

-відомості (дані), які надаються органам АМК України за ініціативою фізичних осіб та/або суб'єктів господарювання про вчинення на території України певними особами неправомірних дій (порушень законодавства про захист економічної конкуренції або дій у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності), що можуть негативно вплинути на економічну конкуренцію в Україні;

-відомості у вигляді заяви або інших документів, що подаються суб'єктами господарської діяльності органам АМК України з метою отримання відповідного дозволу або висновку на здійснення (вчинення) певних дій (узгоджених дій або концентрації) на території України;

-відомості (дані), що надаються суб'єктами господарювання органам АМК України для здійснення, визначених законодавством завдань та повноважень, з обов'язковою вимогою обмеження третіх осіб до поданих відомостей;

- відомості (дані), що публікуються органами АМК України для широкого кола населення та суб'єктам підприємництва, в офіційних друкованих виданнях, в інших засобах масової інформації та мережі Інтернет.

Окрім цього, розглянувши та проаналізувавши джерела правової інформації в сфері економічної конкуренції - акти антимонопольного законодавства України та законодавства про захист від недобросовісної конкуренції України, в сфері захисту економічної конкуренції доцільно виокремити наступні види інформації:

- *відкрита інформація* - забезпечується шляхом здійснення публікацій органами АМК України в офіційних друкованих виданнях, оприлюднення в інших засобах масової інформації та на сторінці веб-сайту АМК України;

- *інформація з обмеженим доступом* - використовується органами АМК України виключно для здійснення своїх завдань та повноважень, визначених конкурентним законодавством України з обов'язковою вимогою заявника про обмеження третіх осіб до поданої інформації;

- *інформація, розголошення якої може завдати шкоди інтересам інших осіб* - визначається відповідною посадовою особою АМК України в процесі здійснення своїх повноважень по конкретній адміністративній справі.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30. - ст. 141.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2003. - №№ 40-44. - ст. 356.
3. Закон України «Про інформацію» від 2 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1992. - № 48. - ст. 650.
4. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року № 2210-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 2001. - № 12. - ст. 64.

5. Закон України «Про Антимонопольний комітет України» від 26 листопада 1993 року № 3659-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1993. - № 50. - ст. 472.

6. Закон України «Про захист економічної конкуренції»: Коментар на основі порівняльного аналізу з правилами конкуренції ЄС». - Європейська Комісія, 2006. - 441 с.

7. Правовий захист інформації: Навчальний посібник / Н.І. Логінова, Р.Р. Дробожур. - Одеса: Фенікс, 2015. - 264 с.

*Іванова М. В., науковий співробітник
відділу з охорони інтелектуальної
власності Національної бібліотеки
України ім. В. І. Вернадського.*

*Іванов Ю. Ф., к.ю.н., доцент, доцент
кафедри цивільного права і процесу
Національної академії внутрішніх
справ.*

*Голосніченко Д. І., д.ю.н., доцент,
професор кафедри господарського та
адміністративного права КПП ім. Ігоря
Сікорського.*

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ОБ’ЄКТА ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

В умовах переходу до інформаційного етапу розвитку суспільства інформація стає одним із основних продуктів суспільства, яка має бути якісною, оперативною і відповідати потребам розвитку цього суспільства. Поняття “інформація” використовується в усіх галузях знань, в правовій науці, зокрема. З латинської “інформація” (information) - це роз’яснення, виклад. В главі 15 Цивільного кодексу України (ЦК України) закріплюється, що інформація - це будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (ст. 200), яка належить до нематеріальних благ, до яких законодавством віднесено також результати творчої діяльності (ст. 199) і особисті немайнові блага (ст. 201).

В статті 19 «Загальної декларації прав людини», яка була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р. зазначається, що кожна людина має право одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів; в ст. 27 передбачено право на захист моральних і матеріальних інтересів людини, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких вона є.

М. Демкова та М. Фігель, досліджуючи поняття інформації, вказують на те, що чинне законодавство України не відповідає сучасному рівню розвитку інформаційних відносин та не в змозі адекватно вирішувати проблеми, що виникають. За їх словами, більшість чинних законів та підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на регулювання інформаційних відносин, були прийняті до набрання чинності Конституцією, і навіть із значними змінами і доповненнями непридатні для задоволення потреб сьогодення. Здебільшого вони або наводять терміни, або декларують певні положення без вказівок на шляхи їх реалізації, або мають місце “посилання на посилання”, або посилання на такі норми окремих законів, які до сфери інформаційних відносин неможливо застосувати без врахування специфіки об’єкта. До проблем правового регулювання відносин в галузі інформації автори відносять: відсутність локальної чіткої ієрархічної відповідності законів, що викликають суперечливе їх тлумачення для застосування норм на практиці; велику кількість законів і підзаконних актів у сфері інформаційних відносин ускладнює їхній пошук, аналіз і узгодження для практичного застосування; нові правові акти в сфері інформаційних відносин, нерідко не погоджені концептуально з раніше прийнятими, що приводить до правового хаосу. Крім недоліків законодавчого забезпечення права на доступ до інформації, вказується на проблеми його застосування, а точніше - грубе порушення правових норм, яке, як показує практика, у більшості випадків є безкарним [1, с. 10].

Указом Президента України від 25 серпня 2015 року № 501/2015 було затверджено Національну стратегію у сфері прав людини, яка направлена на вдосконалення діяльності держави щодо утвердження та забезпечення прав і свобод людини, створення дієвого механізму захисту в Україні прав і свобод людини, вирішення системних проблем у зазначеній сфері. Стратегія спрямована на об'єднання суспільства довкола розуміння цінності прав і свобод людини, які захищаються на основі принципу рівності та без дискримінації. В Указі передбачений розділ щодо забезпечення свободи думки і слова, вираження поглядів і переконань, доступу до інформації та вільного розвитку особистості, в якому звертається увагу на низьку проблем, які залишаються неврегульованими: надмірне державне регулювання інформаційних відносин; державна пропаганда та обмеження на публічні висловлювання з окремих питань; неналежна практика реалізації законодавства у сфері доступу до інформації, в тому числі публічної інформації; відсутність гарантованого доступу кожного до інформаційних ресурсів, зокрема до мережі Інтернет. Очікуваними результатами передбачається створення умов для вільного розвитку особистості, зокрема, шляхом забезпечення ефективного доступу до інформації, у тому числі публічної інформації; забезпечення системи гарантій доступу кожного до інформаційних ресурсів, зокрема до мережі Інтернет тощо.

В. П. Коломієць, в своїй монографії зазначає, що дослідження стану правового регулювання суспільних відносин, які виникають у сфері охорони інтелектуальної власності в інформаційній мережі є актуальними. Він вказує на серйозні проблеми та недоліки в цій сфері, що істотно позначається на розвитку національного науково-технологічного і творчого потенціалу, стримує становлення нової інноваційної моделі розвитку країни, ускладнює відносини України з провідними державами світу. Без ефективного та невідкладного вирішення цих проблем перспективи соціально- економічного розвитку України, її національної безпеки, входження у світове

співтовариство як інтелектуально-розвинутої держави можуть бути поставлені під сумнів [2, с. 3].

Відповідно до ст. 177 ЦК України об'єктами цивільних прав виступають результати інтелектуальної, творчої діяльності, інформація, а також інші матеріальні і нематеріальні блага. Об'єкти цивільних прав згідно ст. 178 ЦК України мають властивість оборотоздатності, тобто можуть вільно відчужуватись або переходити від однієї особи до іншої в порядку правонаступництва чи спадкування або іншим чином.

За видами цивільно-правових відносин, до яких належить той чи інший вид інформації, інформацію можна поділити на типи: 1) інформація, яка є самостійним особливим об'єктом цивільних прав (відомості та інші види інформації, що не належать до двох інших типів); 2) інформація як об'єкт виключних прав інтелектуальної власності (твори); 3) інформація як об'єкт особистих немайнових прав (особисте немайнове благо) [3, с. 240-241].

Аналізуючи особливості інформації у законодавстві України, А. Кодинець робить висновки, що інформація пов'язана з інтелектуальною діяльністю може мати будь-які форми зовнішнього відображення, придатні для сприйняття особою безпосередньо чи за допомогою технічних засобів. Як результат інтелектуальної діяльності людини, інформація може існувати як самостійний об'єкт, так і у формі результатів творчості, які охороняються системою права інтелектуальної власності. Концепція інформації як результату інтелектуальної діяльності дозволяє екстраполювати на інформаційні відносини приватноправового характеру окремі положення законодавства про інтелектуальну власність [4, с.17].

Сучасне інформаційне суспільство передбачає створення, зберігання, поширення і передачу інформації, що стає найважливішою часткою економіки. Інформація виступає основним об'єктом інформаційного суспільства, і її роль сьогодні важко переоцінити. Відображаючи реальну дійсність, вона інтегрується у всі напрямки діяльності держави, суспільства,

громадянина. Інформація є важливим елементом життєдіяльності будь-якої людини, суспільства і держави в цілому. Побудова правової держави неможлива без належного визначення статусу інформації, її правового режиму, регламентації порядку доступу до інформації, забезпечення належної охорони інформації.

Список використаних джерел:

1. Демкова М. Інформація, як основа інформаційного суспільства: поняття та правове регулювання [Електронний ресурс] / Мар'яна Демкова, Марія Фігель.ШЬ: <http://www.oa.edu.Ua/loadnew/000/5.doc> (дата звернення: 07.05.2017).
2. Коломієць П.В. Питання правової охорони інтелектуальної власності в інформаційній мережі системи Інтернет [Текст]: монографія / П.В. Коломієць - Полтава : ТОВ «Копі-Центр», 2015. - 124 с.
3. Заїка Ю., Скрипник В. Інформація в системі об'єктів цивільних прав / Юрій Заїка, Володимир Скрипник // Підприємництво, господарство і право - 2017. - № 1. - С. 240-241.
4. Козинець А. Інтелектуальна власність та інформаційні відносини: теоретичні засади правового регулювання / Анатолій Козинець // Підприємництво, господарство і право - 2016. - № 8. - С. 16- 20.

*Бежевець А. М., старший викладач
кафедри інформаційного права та права
інтелектуальної власності ФСП
Київський політехнічний інститут ім.
Ігоря Сікорського.*

ЩОДО ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СЛУЖБОВІ ТВОРИ

В сучасних умовах розбудови нашої держави прослідковується стійка тенденція до зростання кількості результатів інтелектуальної діяльності, створених у зв'язку з виконанням трудового договору.

В контексті зазначеного, особливої актуальності набуває питання щодо правового регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку зі створенням службових творів працівниками вищих навчальних закладів.

Адже саме службові твори складають істотну частку в загальному обсязі всіх створюваних у вищих навчальних закладах творів науки, літератури і мистецтва.

Провідні світові й вітчизняні навчальні заклади здійснюють популяризацію навчального закладу та окремих ареалів (масивів) даних в кіберпросторі шляхом створення веб-сайтів у власній доменній зоні. А необхідність постійної обробки навчальними закладами величезних обсягів інформації зумовлює неминучість автоматизації (комп'ютеризації) цих процесів. Тому, працівниками навчальних закладів створюється власне програмне забезпечення з урахування специфіки діяльності закладів.

Однак, правове регулювання суспільних відносин, що виникають у зв'язку зі створенням комп'ютерних програм, вітчизняне законодавство здійснює недосконало і не в повному обсязі, що свідчить про його безумовне відставання від законодавства ЄС. Наявність протиріч між спеціальним законом та Цивільним кодексом України, ігнорування законодавцем вимог Угоди про асоціацію свідчить про необхідність вироблення єдиного правового механізму регулювання зазначених суспільних відносин.

Відтак, важливо здійснити системне дослідження проблем, пов'язаних з особливостями правового регулювання відносин, в результаті яких створюються службові твори (комп'ютерні програми), створені в процесі виконання трудових обов'язків у вищому навчальному закладі, а також обґрунтування теоретичної позиції про необхідність вдосконалення законодавства в зазначеній сфері.

Визначення службового твору закріплено в ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права». Зокрема, службовим твором є твір, створений автором у порядку виконання службових обов'язків відповідно до службового завдання чи трудового договору (контракту) між ним і роботодавцем.

Суспільні відносини у сфері майнових прав інтелектуальної власності на службові твори переважно регулюються Цивільним кодексом України та Законом України «Про авторське право і суміжні права». Важливе значення при застосуванні положень зазначених нормативно-правових актів мають роз'яснення, що містяться у Постанові Пленуму Верховного Суду України №5 від 04.06.2010 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав». Крім того, слід враховувати й положення окремих міжнародних документів, зокрема, Угоди про асоціацію, укладену між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами.

Більшість роботодавців приділяють недостатню увагу врегулюванню взаємовідносин з працівником. Так, наприклад, працівник приймається на посаду інженера, а фактично в коло його обов'язків входить адміністрування сайту та/або розробка програмного забезпечення, тобто створення об'єктів інтелектуальної власності (службових творів). Як правило, під час перебування в трудових відносинах питання щодо розподілу прав інтелектуальної власності між працівником та роботодавцем не виникає. Однак, така можливість не виключена вже після звільнення працівника (автора службового твору).

Безумовно, значну ясність з цього приводу вносить Постанова Пленуму Верховного Суду України № 5 від 04.06.2010 «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав». Зокрема, відповідно до роз'яснень, що містяться у пункті 24 зазначеної постанови, якщо твір створено у порядку виконання працівником трудового договору (контракту) і в межах строку його дії, тобто при виконанні службових обов'язків і за службовим завданням роботодавця, то особисті немайнові права автора твору належать працівникові; вони є невідчужуваними. Однак, Постанова Пленуму Верховного Суду не є

нормативно-правовим актом, а, отже, її положення не мають загальнообов'язкового значення, а, відповідно, не вирішують цієї проблеми.

Частиною 2 ст. 429 Цивільного кодексу України передбачено, що майнові права на об'єкт авторського права і (або) суміжних прав, створений у зв'язку з виконанням трудового договору, належать працівникові, який створив цей об'єкт, та юридичній або фізичній особі, де або в якій він працює, спільно, якщо інше не встановлено договором.

Таким чином, порядок здійснення майнових прав на такий об'єкт може бути врегульований цивільно-правовим договором.

Отже, якщо в трудовому або цивільно-правовому договорі між працівником і роботодавцем (юридичною або фізичною особою, де або в якій він працює) не передбачений інший порядок здійснення майнових прав на створений вказаний об'єкт, то вони мають спільні права як на отримання свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір, так і на використання такого об'єкта.

У разі передавання (відчуження) працівником роботодавцю всіх майнових прав на твір, створений ним у порядку виконання трудового договору, працівник втрачає ці права, залишаючись носієм особистих немайнових прав.

Разом з тим, ч. 2 ст. 16 Закону України «Про авторське право і суміжні права», визначено, що виключне майнове право на службовий твір належить роботодавцю, якщо інше не передбачено трудовим договором (контрактом) та (або) цивільно-правовим договором між автором і роботодавцем.

Наявність подібного неоднакового підходу до врегулювання суспільних відносин спеціальним законом та Цивільним кодексом України свідчить про необхідність якнайшвидшого усунення зазначеної колізії.

Окремої уваги заслуговує питання щодо порядку набуття майнових прав інтелектуальної власності на комп'ютерні програми, створені в рамках виконання трудового договору. Вітчизняне законодавство не містить

спеціальних норм з цього приводу, в той час як ч. 4 ст. 181 Угоди про асоціацію визначено, що майнові права на такий твір належать роботодавцю, якщо інше не визначено договором. Крім того, відповідно до ч. 3 ст. 2 Директиви 2009/24/ЕС Європейського Парламенту і Ради від 23 квітня 2009 року про правову охорону комп'ютерних програм, якщо комп'ютерна програма створена працівником під час виконання ним службових обов'язків або за вказівками його роботодавця, лише роботодавець має право користуватися всіма майновими правами на створену таким чином програму, якщо інше не передбачене договором.

Спроба усунути правову колізію між частиною четвертої статті 181 Угоди про асоціацію та законодавчими актами України була реалізована законопроектом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо права інтелектуальної власності на службові твори» № 1812 від 22.01.2015, який мав на меті усунути колізію норм в чинному законодавстві та уніфікувати законодавство України у сфері правової охорони службових творів і приведення його у відповідність до вимог Європейського Союзу, шляхом конкретизації порядку набуття майнових прав інтелектуальної власності на службові твори, зокрема комп'ютерні програми. Однак, зазначений нормативний акт не було прийнято.

Отже, наразі існує нагальна потреба в подоланні суттєвих суперечностей між нормативно-правовими актами щодо розподілу авторських прав на службові твори (комп'ютерні програми), а також приведенні їх у відповідність до вимог законодавства Європейського Союзу.

*Ромашко А. С., к.т.н, доцент ММІКПІ ім.
Ігоря Сікорського,
Яхно А. С., студент 4-го курсу ММІ
КПІ ім. Ігоря Сікорського.*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО СЕКРЕТНИХ ВИНАХОДІВ (КОРИСНИХ МОДЕЛЕЙ) ТА ПОРІВНЯННЯ ЇХ ОХОРОНИ З ЗАКОНОДАВСТВОМ ПОЛЬЩІ

Правила розгляду заявки на винахід та корисну модель [1] містять п.2.3 за яким під час проведення попередньої експертизи заявка, яка не містить пропозиції заявника щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці, розглядається на предмет наявності в ній відомостей, які можуть бути віднесені згідно із Зводом відомостей, що становлять державну таємницю, до державної таємниці при цьому зазначені Правила посилаються на Н А К А З від 01.03.2001 N 52 «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» (але цей з 2005 року не є чинним). На сьогодні діє наказ Н А К А З 12.08.2005 N 440 «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю» (далі - Звід) [2].

Далі в п.2.3 згаданих Правил [1] зазначено, що рішення стосовно секретності приймає Державний експерт, до компетенції якого належить розгляд таких питань. Державному експерту надсилаються матеріали заявки для прийняття рішення щодо віднесення винаходу (корисної моделі) до державної таємниці.

Слід зазначити, що «Положення про державного експерта з питань таємниць» від 1994 р. (<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/185/94>) не чинне з 2000 року. Натомість з'явився «Перелік посадових осіб, на яких покладається виконання функцій державного експерта з питань таємниць» [3] (далі - Перелік). Функції Державного експерта з питань таємниць відображені в Законі України "Про Державну таємницю" [4]. Порівняння державних органів, підприємства установ і організацій визначених Переліком та

суб'єктів режимно-секретної діяльності (РСД) визначених Зводом свідчить про те, що:

- державні експерти з питань таємниць не всіх державних органів, підприємств установ і організацій визначених Переліком прийняли рішення про віднесення категорії відомостей або окремих відомостей до державної таємниці (зокрема Адміністрація Президента України, Національна гвардія України, МОН України, МОЗ України та ін.);

- в Зводі наявні суб'єкти РСД, які відсутні в Україні на сьогодні (були реструктуризовані чи змінили назву), що може свідчити про те, що державні експерти новоутворених РСД не актуалізували таку інформацію;

- в Зводі наявні суб'єкти РСД, які відсутні в Переліку.

Слід зазначити, що відповідно до в статті 9 Закону України "Про Державну таємницю" [4] державні експерти отримують додаткові виплати у порядку і розмірах, що визначаються Кабінетом Міністрів України.

При порівнянні охорони секретних винаходів (корисних моделей) в Україні та Польщі встановлені різні аспекти, за якими відрізняється охорона секретних винаходів (корисних моделей) відповідно до таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння охорони секретних винаходів (корисних моделей)
в Україні та Польщі

В Україні	В Польщі
Ступені секретності за Законом України «Про державну таємницю» • «особливої важливості», • <u>«цілком</u> таємно», • «таємно»	Ступені секретності за Законом «Охорона секретної інформації» [5]: • «строго конфіденційно», • «секретно», • «конфіденційно», • «застережено»
відповідно до Зводу, охороняються такі відомості, які містять у тому числі і винаходи (корисні моделі): - <u>винаходи</u> , науково-технічні рішення, які можуть бути використані	відповідно Розпорядження Ради міністрів [6] охороняються такі винаходи корисні моделі: 1) зброя, боєприпаси, вибухові речовини або засоби

для потреб оборони держави і мають принципове значення для розробки нових видів озброєння чи військової техніки;

- зовнішній вигляд, винаходи, зміст, результати науково-дослідних (дослідно-конструкторських) робіт, тактико-технічні характеристики, організацію, технологію розробки (виробництва), модернізацію спеціальних технічних засобів (зброї), що розкривають організацію, методика, тактику їх негласного застосування під час вирішення завдань оперативно-розшукової, контррозвідувальної чи розвідувальної діяльності;
- винаходи, зміст, результати науково-дослідних (дослідно-конструкторських) робіт, що мають на меті вдосконалення заходів оперативно-розшукової, контррозвідувальної чи розвідувальної діяльності або використовуються з цією метою;
- **корисні моделі, винаходи** щодо вдосконалення урядового або спеціального зв'язку, які впливають на їх безпеку;
- винаходи, науково-дослідні (дослідно-конструкторські) роботи, спрямовані на підвищення рівня технічного захисту секретної інформації або протидії технічним розвідкам, володіння якими дає змогу зацікавленій стороні впливати на ефективність технічного захисту секретної інформації або протидії технічним розвідкам;
- винаходи, зміст, результати науково-дослідних (дослідно-конструкторських) робіт, зміст державних програм, планів, що

безпосереднього примусу;

- 2) засоби прицілювання, спостереження, вимірювання відстаней, які використовуються в системах озброєнь;
- 3) бойові моторні транспортні засоби, літаки, вертольоти і військові кораблі;
- 4) засоби виявлення і знищення мін на морі та суші;
- 5) засоби і способи маскування військової техніки та для виявлення замаскованого обладнання;
- 6) засоби переправи та десанту;
- 7) укріплення і бойові укриття;
- 8) об'єкти транспортної інфраструктури;
- 9) системи протиповітряної та протиракетної охорони;
- 10) засоби та способи управління військами;
- 11) засоби спеціальні інформаційні, зв'язку і транспорту наземного, повітряного або водного, які можуть бути застосовані до виконання бойових дій або оперативної-розвідувальної діяльності;
- 12) способи протидії радіоелектронній диверсії;
- 13) засоби виявлення і вимірювання забруднення радіоактивного, хімічного і мікробіологічного;
- 14) спеціальні засоби комунікації дротової і бездротової;
- 15) спеціальні технічні засоби, амуніція та обладнання, які використовуються при проведенні оперативної-розвідувальної діяльності;
- 16) захист секретної інформації.

сприятимуть вдосконаленню заходів захисту державної таємниці.	
Власник секретного патенту, відповідно до Закону України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі" [7] є фізична чи юридична особа.	Секретний патент є власністю дослівно Скарбу Держави (щось на зразок Казначейства) [8].
Відшкодування власнику секретного патенту в законодавстві України не передбачено	Особа, що подала заявку на видачу секретного патенту отримує відшкодування, виплачується одноразово, або щороку частинами, але не більше п'яти років [8].

В п. 4.4.15 «Зводу» наявна інформація про «зовнішній ВИГЛЯД», що означає, що об'єкт не повинен бути запатентований як промисловий зразок, оскільки секретність промислового зразка законодавством не передбачена.

В документі Польщі визначений конкретний перелік об'єктів, які можуть бути винаходами та корисними моделями. Натомість в Україні у Зводі термін **«КОРИСНА МОДЕЛЬ»** зустрічається лише один раз і може стосуватись лише вдосконалення «урядового або спеціального зв'язку», що ж до інших об'єктів, то вони можуть бути лише винаходами.

Список використаних джерел:

1. Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель». [Електронний ресурс] - Режим доступу <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0173-01&print=1>.
2. Звід відомостей, що становлять державну таємницю від 12.08.2005 № 440. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0902-05>.
3. Перелік посадових осіб, на яких покладається виконання функцій державного експерта з питань таємниць від 01.12.2009 № 987/2009 . [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/987/2009>
4. Закон України «Про державну таємницю» від 21.01.1994 № 3855- XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3855-12>.
5. Закон від 05.08.2010 р. - Охорона секретної інформації (USTAWA z dnia 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych (tekst jednolity Dz.U.2016.1167 z dnia 2016.08.03)

6. Розпорядження Ради міністрів від 23.07.2002 В справі винаходів та корисних моделей, що стосуються обороноздатності та безпеки Держави (ROZPORZĄDZENIE RADY MINISTRÓW z dnia 23 lipca 2002 r. w sprawie wynalazków i wzorów użytkowych dotyczących obronności lub bezpieczeństwa Państwa. (Dz. U. z dnia 2 sierpnia 2002 r.) <http://bridge.gov.pl/nc/akt-prawny/show/dzu20021231056/>

7. Закон України "Про охорону прав на винаходи і корисні моделі". [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=3687-12>.

8. Закон від 30.06.2000 р. - Право промислової власності (Ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. - Prawo własności przemysłowej (tekst jednolity [Dz. U. z 2013 r. poz. 1410](#) oraz z [2015 r. poz. 1266](#) i [1505](#) - art. 8, [poz. 1615](#))

9. Paweł Waszak, Zbigniew Krzewiński, Wynalazek tajny - główne uwarunkowania <http://bridge.gov.pl/aktualnosc/pokaz/wynalazek-tajny-glowne-uwarunkowania/>.

----- *** -----

Янчук А. О., студентка ФСП, КПП ім. Ігоря Сікорського.

Науковий керівник:

Маріц Д. О., доцент кафедри інформаційного права та права інтелектуальної власності ФСП КПП ім. Ігоря Сікорського.

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ РОЗГЛЯДУ СПРАВ ПРО АВТОРСЬКЕ ПРАВО НА ПЕРЕКЛАД

Сучасне суспільство звикло до того факту, що інтелектуальна власність це товар. Творці та правовласники об'єктів авторського права як виду інтелектуальної власності мають можливість використовувати твори літератури, науки чи мистецтва з метою отримання прибутку. Як і в будь-якій іншій сфері, там де мова йде про фінансову вигоду, є інші зацікавлені особи, які бажають недобросовісно використати чуже творіння і заробити на цьому гроші. На жаль, такі випадки не є рідкістю, а аналіз справ щодо неправомірного використання чи створення перекладів відомих літературних творів показує, що необхідно вдосконалити систему судочинства у сфері авторського права.

Українські перекладачі та видавництва ведуть переговори з іноземними авторами чи їх представниками, щоб шляхом перекладу на російську чи українську мову, ознайомити українського читача зі світовими бестселерами. Зазвичай, вони не починають працювати над перекладом, попередньо не отримавши авторського права. Найлегше домовитись з представниками тих країн, де сприймають українську націю, наприклад, Німеччина, Італія, Польща. Все важче домовитись із правовласниками з США, Великої Британії та Іспанії, які відповідають, що продали авторське право у Росію. Ймовірно, в угодах з російськими видавництвами вказано, що книга буде продаватись і в Україні [1]. Однак, можливий і інший сценарій, коли український перекладач береться перекладати книгу російською мовою з метою її розповсюдження не лише в Україні, а й в Росії та інших країнах, де розуміють цю мову. Можна припустити, що за рахунок більшого населення російські продажі вище українських. Однак, є приклади, коли російські видавництва не зважають на українських колег і все одно видають свої переклади без дозволу правовласника, щоб не втрачати шанс заробити на успішній книзі.

В такому випадку, сторона, чиї права порушені, тут - український перекладач, може шукати вирішення конфлікту у судовому порядку. Так, суб'єкт підприємницької діяльності - фізична особа П. звернувся до господарського суду з позовом до іноземного суб'єкта господарювання товариства з обмеженою відповідальністю видавничої компанії «Невский проспект» про вилучення з продажу контрафактної книги, стягнення з відповідача компенсації за порушення авторських прав та моральної шкоди у розмірі 382000 грн., а також про зобов'язання ТОВ «Невский проспект» викупити та виставити на продаж видану позивачем книжку "Меридианная гимнастика", з можливим нанесенням логотипа ТОВ «Невский проспект». Позовні вимоги обґрунтовані тим, що на підставі угоди укладеної між компанією "Foreign Languages Press" (володільцем майнових прав автора) та позивачем, йому належать виключні майнові права на використання шляхом

перекладу на російську мову, видавництва та продажу на російській мові твору "Meridian Qigong - Transmitting Qialong the Meridian", автор Лі Дін, у всьому світі протягом п'яти років. Однак зважаючи на те, що спірна книга "Китайський цигун", яка є перекладом книги Лі Дін "Meridian Qigong-Transmitting Qialong the Meridian", продається поза межами України, дана справа не відноситься до підсудності господарських судів України за територіальними ознаками і провадження в даній справі було припинено [2]. Пізніше, перекладач знайшов в українському продажі спірну книгу, що доводить порушення ексклюзивних прав позивача на переклад, видавництво та продаж вказаної книги. Це, в свою чергу, є порушенням норм Закону України "Про авторське право і суміжні права" та дає право на судовий захист на території України. Тож, фізична особа П. подав позов до Господарського суду міста Києва про стягнення 1 390 536,00 грн. компенсації за матеріальну шкоду та вилучення з продажу контрафактної книги. Проте суд вирішив, що справедливою буде сума 11470,00 гривень. Варто сказати, що вимоги перекладача не були голосливими:

він використовував

розрахунки російського законодавства, обґрунтовуючи це тим, що порушником було російське видавництво, а в українському законодавстві відсутні вказівки щодо розрахунку компенсації у зв'язку з порушенням виключних авторських прав, а наявні тільки загальні положення про необхідність дотримання засад справедливості, добросовісності та розумності (ст. 3 Цивільного Кодексу України), про необхідність врахування обсягу порушення та (або) намірів відповідача (Закон України "Про авторське право і суміжні права") та підзаконні акти, які носять рекомендаційний характер. Вищевикладене, на нашу думку, свідчить про необхідність створення формули, за якою можна було б розрахувати компенсацію за матеріальну шкоду [3].

Можлива також ситуація, коли суб'єкт авторського права стверджує, що не лише сам факт здійснення перекладу є неправомірним, а й якість

перекладу є сумнівною. Наприклад, позивачка К., яка є власником авторських майнових прав в порядку спадкування на російськомовні літературні твори «Кот Василий», «Лев», «Сверчок», «Козел Мефодий», «Зима», «Неприятный случай», «Как получилась зима», «Как лечили петуха», «Звездочка», автором яких є її батько Крилов Олексій, стверджує, що Товариство з обмеженою відповідальністю «Веста» переклало українською мовою та продавало без її згоди зазначені твори, що було підтверджено матеріалами справи. Як наслідок, суд задовольнив вимоги про заборону розповсюдження літературних творів Олексія Крилова та зобов'язання відповідача опублікувати за власний рахунок в офіційних друкованих виданнях відомостей про допущене порушення авторського майнового права позивачки, стягнення компенсації та моральної шкоди, оскільки ці вимоги є обґрунтованими, пов'язані із захистом порушеного авторського права та передбачені Законом України «Про авторське право і суміжні права».

Говорячи про моральну шкоду, позивачка К. стверджувала, що український переклад перекрутив зміст та змінив літературну форму творів її батька, що призводить до спотвореного сприйняття творів читачами. Таким чином, честь та репутація автора та його правонаступників постраждала, що є негативним явищем для позивачки, з чим суд і погодився [4]. Та все ж, у питанні про якість перекладу суддя виходив суто із тверджень позивачки та власної суб'єктивної оцінки. Не було проведено експертизи, та й не існує поки що такого способу перевірки, який би визначив чи вдалим є переклад. Альтернативою експертизі може бути опитування серед представників населення, які знають мову оригіналу та мову перекладу.

Проте не всі справи доходять до судової зали. Іноді сторони намагаються врегулювати конфлікт мирним шляхом. Так, наприклад, видавництво «Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля»» вирішило не подавати в суд на літературний журнал «Всесвіт», коли довідалося, що останній друкує на своїх сторінках український переклад бестселера Дена

Брауна «Код да Вінчі» без документально підтверджених прав на такі дії. Видавництво написало офіційний лист журналу «Всесвіт» з проханням припинити друкувати переклад і отримали відповідь, що претензії зрозумілі, тож проект було згорнуто, але 70 із 105 глав роману таки встигли побачити світ на сторінках журналу. Такий лояльний підхід до справи «Клуб сімейного дозвілля» пояснює тим, що більш радикальні кроки і матеріальні претензії можуть поставити хрест на історії журналу, який навряд чи може похвалитись високою рентабельністю.

В даному випадку журнал «Всесвіт» некоректно повівся не лише з власником прав на український переклад, але й з перекладачем Віктором Шовкуном, який майже півроку створював україномовну версію роману для них. Віктор Шовкун стверджує, що він поцікавився чи має журнал право друкувати український переклад «Коду да Вінчі» перш ніж починати роботу, і його запевнили, що права будуть, коли «Всесвіт» видаватиме роман окремою книжкою. Однак перекладач припускає, що керівництво журналу сподівалося, що такі права їм подарують, тому що коштів на їх придбання у журналу з накладом в 1500 примірників немає. Цікавою є думка Шовкуна про те, що «Клуб сімейного дозвілля» навмисно тягнув із заборonoю щодо публікації роману у «Всесвіті» до виходу заключної частини, щоб ознайомитися із його варіантом перекладу [1].

Аналізуючи наведені приклади, можна дійти до висновку, що позиція перекладача є не достатньо захищеною. На основі розглянутих справ можна виокремити декілька сценаріїв: іноді перекладачеві-власнику прав на переклад доводиться боротися проти незаконних перекладів-конкурентів, або ж його переклад використовують без його волі та відома, або він виконав переклад, а у замовника немає права на переклад і розповсюдження книги. Крім того, автор або правонаступник може стверджувати, що переклад є неякісним і спотворює та перекручує зміст оригіналу, а об'єктивного способу підтвердити чи спростувати такі заяви не існує. Тож, безперечно, постає

необхідність вдосконалення норм, які охороняють та захищають права суб'єктів авторського права і перекладачів зокрема.

Список використаних джерел:

1. Олтаржевська Л. «Код да Вінчі». Труднощі перекладу // [Електронний ресурс] / Людмила Олтаржевська // Україна молода. — 01.08.2006. — Режим доступу: <http://www.umoloda.kiev.ua/number/724/164/26301/>
2. Постанова у справі № 20/769 від 18.07.2006. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень України. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/58470>
3. Рішення у справі № 20/249-39/440-2012 від 18.02.2013. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень України. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/29541030>
4. Рішення у справі № 2-63/09 від 23.12.2009. [Електронний ресурс] // Єдиний державний реєстр судових рішень України. — Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/7353526>

-----***-----
*Серая А. К., аспірантка кафедри
інформаційного права та права
інтелектуальної власності ФСП КПП ім.
Ігоря Сікорського.*

Науковий керівник:

*Маріц Д. О., доцент кафедри
інформаційного права та права
інтелектуальної власності ФСП КПП ім.
Ігоря Сікорського, к.ю.н., доцент.*

ПОВНОВАЖЕННЯ З КОРИСТУВАННЯМ МАЙНОМ, ЗАЗНАЧЕНЕ В ДОВІРНОСТІ, В АСПЕКТІ ЕЛЕКТРОННОГО ДЕКЛАРУВАННЯ

Запровадження в Україні системи електронного декларування майна та доходів, а також відкритого доступу громадян до основних відомостей, що містяться у деклараціях, можна вважати серйозним кроком нашої держави на шляху до здійснення результативної боротьби з корупційними правопорушеннями.

Дана новела, яка запроваджена, в тому числі, за результатами позитивного досвіду багатьох розвинених країн світу, за рахунок жорсткого

контролю над статками службовців має зробити їх діяльність більш відкритою і прозорою.

Оскільки за неправильне заповнення електронної декларації та внесення до неї неправдивих або неповних відомостей передбачена адміністративна і кримінальна відповідальність, не дивно, що висунуті законодавцем вимоги щодо широти і детальності даних, які мають надаватися, викликали серед значної кількості суб'єктів декларування хвилю незадоволення, для багатьох електронна система здалася «незрозумілою, складною і технічно не досконалою».

Варто підкреслити, що деякі питання заповнення електронних декларацій, на нашу думку, є досить спірними. Зокрема, відповідно до пп. 2, ч.1., ст.46. Закону України «Про запобігання корупції» (далі - Закон), у декларації, в тому числі, зазначаються відомості про: «...об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, або знаходяться у них в оренді чи на іншому праві користування, незалежно від форми укладення правочину, внаслідок якого набуто таке право»[1]. Аналогічне положення міститься і щодо рухомого майна.

Досить неоднозначною, на нашу думку, є вказівка на «інші права користування, незалежно від форми укладення правочину».

Судячи з усього, дане формулювання статті викликало у суб'єктів декларування багато питань, напевно саме з цієї причини після прийняття Закону, вже Рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції були уточнені зазначені положення і у п. 12 відповідного документу пояснювалося, що:

«.правами користування можуть бути: оренда, сервітуту, право користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис), право забудови земельної ділянки (суперфіцій), утримання, застава, користування на підставі

довіреності, у тому числі генеральної довіреності, інші права, передбачені законом...» [2].

Проте, на нашу думку, дане тлумачення положень Закону не в повній мірі відповідає правовій природі правочину по видачі довіреності.

Відповідно до положень ч. ч. 1,3 ст. 224 Цивільного кодексу України:

«1. Представництво, яке ґрунтується на договорі, може здійснюватися за довіреністю. 3. Довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій особі для представництва перед третіми особами. Довіреність на вчинення правочину представником може бути надана особою, яку представляють (довірителем), безпосередньо третій особі» [3].

Довіреність не є за своєю правовою природою документом, що має ознаки договору, тим більше договору користування майном, а є лише письмовим документом, що підтверджує повноваження представника на вчинення певних юридично значимих дій. Отже формулювання «користування на підставі довіреності» і віднесення даного документу до підстав виникнення відносин користування чужим майном є неправильним. Відповідно до положень чинного законодавства, видачі довіреності має передувати певний договір, як правова підстава, тобто домовленість між довірителем та повіреним про представництво інтересів. Саме тому у тексті довіреності зазвичай зазначається, що вона видана «на підставі усного договору», або «усної домовленості» довірителя та повіреного. В даному контексті мова йде здебільшого про договір доручення, для якого цивільним законодавством не висувається вимога про обов'язкову письмову форму. Тлумачення ст. 46 Закону Національним агентством з питань запобігання корупції не відповідає структурі представницьких відносин, у яких підставою для наявності у представника певних повноважень є договір, а за таких умов довіреність - лише документ, який підтверджує повноваження повіреного.

Крім того, відповідно до положень Закону України «Про нотаріат» та Порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України» [4, 5], при видачі довірителем довіреності і її нотаріальному посвідченні, не вимагається підтвердження останнім наявності договору з повіреним про представництво інтересів, разом з тим наявність відповідних домовленостей презюмується за фактом звернення довірителя для вчинення відповідної нотаріальної дії. В такому разі, якщо законодавець зазначаючи про інше право користування, що є у суб'єкта декларування «незалежно від форми укладення правочину», дійсно мав на увазі усні договори доручення, то посилення на довіреність як на документ, який безпосередньо підтверджує його наявність - є абсурдним.

В принципі, на момент видачі довіреності, повірений може і не знати, про наявне у нього уповноваження на вчинення тих чи інших дій, а отже і про те, що у нього наявне «право користування», при чому не бачимо правових підстав для того щоб довести протилежне. Ще одним підтвердженням того, що довіреність, на нашу думку не є правочином про який йде мова у Законі є те, що видача довіреності є одностороннім правочином, а отже вона не може «укладатися», а лише «видаватися».

Слід зазначити, що відповідно до положень ст. 248 Цивільного кодексу України «Представництво за довіреністю припиняється, в тому числі у разі: відмови представника від вчинення дій, що були визначені довіреністю» [3], при цьому кодексом передбачений обов'язок повідомлення довірителя про таку відмову.

Разом з тим, відмова від здійснення повноважень представника за довіреністю не призводить до автоматичного скасування довіреності, в тому числі занесення відмітки про скасування у Єдиний реєстр довіреностей. Це означає, що повірений може фактично не мати на меті реалізації повноважень, зазначених у довіреності і відповідних прав, в той час, коли вона як документ - буде діяти.

Проте зрозуміло, що не достатньо конкретне формулювання положень ст.46 Закону і відповідних роз'яснень є спробою законодавця попередити всі можливі спроби суб'єктів декларування приховати свої дійсні статки.

Проте, формулювання згаданих положень все ж таки потребує удосконалення, тому пропонуємо наступний варіант редакції пп. 2 ч. 1. ст. 46 Закону:

«...об'єкти нерухомості, що належать суб'єкту декларування та членам його сім'ї на праві приватної власності, включаючи спільну власність, та/або якими вони користуються, управляють, чи мають таке право за законом, або внаслідок будь-яких правочинів, незалежно від їх форми та виду».

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 // Відомості Верховної Ради України. - 2014. - № 49, стаття 2056.
2. Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 11 серпня 2016 р. № 3 (із змінами, внесеними рішенням Національного агентства від 06.09.2016 року № 18, від 30.09.2016 року № 57 та від 03.11.2016 № 106).
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року // Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 40-44. Ст. 356
4. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 року// Відомості Верховної Ради України. - 1993. - № 39, стаття 383.
5. Про затвердження порядку вчинення нотаріальних дій нотаріусами України. Затв. Наказом Міністерства Юстиції України від 22.02.2012 року // Офіційний вісник України. - 2012. - № 17, стор. 66, стаття 632.

*Кравченко О. М., аспірант кафедри
конституційного, адміністративного та
господарського права Академії праці,
соціальних відносин і туризму.*

ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ В СФЕРІ ЗАХИСТУ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Постановка проблеми. Прийняття Закону України “Про комерційну таємницю” потрібне в першу чергу комерційним підприємствам, установам та організаціям, яким потрібно надійно захистити комерційну таємницю від конкурентів. В тому числі і від правоохоронних органів, які мають доступ до комерційної таємниці суб'єктів господарювання, але немає відповідальності за розголошення цих відомостей, як наприклад це передбачено в Законі України “Про банки і банківську діяльність”.

Метою даної наукової статті є визначення найбільш актуальних нормативно-правових проблем в сфері, що стосується охорони комерційної таємниці суб'єктів господарювання, та стимулювати українського законодавця прийняти Закон України “Про комерційну таємницю”.

Згідно статті 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом[1].

Тепер розглянемо Закон України «Про інформацію», а саме статтю 20. Доступ до інформації, а саме за порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом. Будь-яка інформація є відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з

обмеженим доступом. А стаття 21. конкретизує, що інформацією з обмеженим доступом є конфіденційна, таємна та службова інформація [2].

Закон України «Про доступ до публічної інформації» має визначення, що є таємна інформація. А саме стаття 8 таємна інформація - це інформація, доступ до якої обмежується відповідно до частини другої статті 6 цього Закону, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю в тому числі й комерційну таємницю[3].

В законодавстві України на рівні кодифікованих законів визначені основні положення про комерційну таємницю, а саме: ст. 162 ГК [4] передбачає правомочності суб'єктів господарювання щодо комерційної таємниці, а глава 46 ЦК [5] встановлює право інтелектуальної власності на комерційну таємницю, зокрема, поняття комерційної таємниці, майнові права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, охорону комерційної таємниці органами державної влади, а також строк чинності права інтелектуальної власності на комерційну таємницю.

Відповідно до пункту 7 статті 24 Закону України "Про Службу безпеки України" СБУ повинна сприяти у порядку, передбаченому законодавством, підприємствам, установам, організаціям та підприємцям у збереженні комерційної таємниці, розголошення якої може завдати шкоди життєво важливим інтересам України [6]. Але немає дієвого механізму, яким саме чином повинна СБУ сприяти в збереженні комерційної таємниці суб'єктів господарювання.

Також, якщо взяти до уваги конкурентне право, то згідно Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції» главі 4 неправомірне збирання, розголошення та використання комерційної таємниці (ст.16-19), передбачена матеріальна відповідальність [7].

На думку В. М. Пашкова, для гарантування соціальної безпеки держава повинна постійно утримувати баланс між сферами публічного та приватного права[8, с. 86]. Захист інформації, що містить комерційну таємницю, від несанкціонованого використання має важливе правове значення: з моменту втрати конфіденційності майнові права особи на секрет виробництва припиняються.

Варто відзначити, що у 2016 р. Конгрес США ухвалив Федеральний Закон про комерційну таємницю (Defend Trade Secrets Act of 2016, скорочена назва - DTSA). Закон систематизує норми щодо захисту комерційної таємниці у всіх штатах США, а також передбачає можливість притягнення до відповідальності співробітників і підрядників за розголошення комерційної таємниці компанії тощо [9].

В Україні було три спроби прийняття Закону України “Про комерційну таємницю”. А саме у 2004 році народним депутатом Т. Довгим було розроблено Проект Закону України “Про охорону прав на комерційну таємницю”, та в 2005 році народним депутатом А. Семиногою Проект Закону України “Про основні засади охорони комерційної таємниці в Україні”. А у 2008 році розроблено Проект Закону України “Про охорону прав на комерційну таємницю” Міністерством освіти і науки України. Та попри все ці спроби були марними з різних обставин, а законопроекти повернуті на доопрацювання.

Тому на нашу думку та на думку багатьох вчених, потрібно розробляти і впроваджувати в життя Закон України “Про комерційну таємницю” на кращих прикладах законодавчої бази розвинутих країн Європи та США.

Отже, з метою стимулювання інноваційного розвитку і захисту комерційної таємниці суб'єктів господарювання, варто запропонувати такі зміни до законодавства:

- прийняти Закон України «Про комерційну таємницю»;

- закріпити поняття «ноу-хау (секрет виробництва)» з вказівкою на те, що виключне право на секрет виробництва діє до тих пір, поки стосовно даного ноу-хау діє режим комерційної таємниці;
- у Кодексі законів про працю України закріпити обов'язок працівника не розголошувати (збирати, використовувати) комерційну таємницю, що належить роботодавцю, без спеціального дозволу, а також дозволити зазначати в трудовому договорі умову, згідно з якою для особи може встановлюватися заборона працювати певний строк (наприклад до 5 років) на підприємствах, які є конкурентами попереднього роботодавця за умови, якщо працівник мав доступ до комерційної таємниці останнього.

Список використаних джерел:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>
3. Закон України «Про доступ до публічної інформації» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
4. Господарський кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page>
5. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Закон України «Про Службу безпеки України» №2229-ХІІ від 25 березня 1992 року [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. - Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2229-12>
7. Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» №236/96-вр від 03.03.2016 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. - Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>
8. Пашков В. М. Правовий господарський порядок і урядова фармацевтична політика, її наслідки та уроки / В. М. Пашков // Вісник Національної академії правових наук України. - 2009. - № 2 (57). - С. 84-95.
9. Defend Trade Secrets Act of 2016. Public Law 114-153. URL: <https://www.congress.gov/bill/114th-congress/senate-bill/1890/text>

ДВА В ОДНОМУ, АБО ЯК ОТРИМАТИ ЮРИСТА З ІНЖЕНЕРНИМИ КОМПЕТЕНЦІЯМИ

Підготовка юриста здійснюється за двома спеціальностями «Право» та «Міжнародне право». Кількість спеціалізацій на законодавчому рівні не обмежується. Але, з огляду на те, що технічних галузей знань є багато і за кожною закріплено кілька спеціальностей, то кількість спеціалізацій для майбутніх юристів може перевершити ліцензований обсяг ВНЗ, для прикладу, лише за шістьма нижчезазначеними галузями знань: 13

«Механічна інженерія»; 14 «Електрична інженерія»; 15 «Автоматизація та приладобудування»; 16 «Хімічна та біоінженерія»; 17 «Електроніка та телекомунікації»; 18 «Виробництво та технології», ми отримаємо 31-ну спеціалізацію. Скоріш за все така кількість спеціалізацій і такий варіант - хибний шлях.

Варіант 2. Готувати юристів не прив'язуючи їх спеціалізацію до технічних спеціальностей, а лише до галузі знань. Для прикладу за галуззю «Механічна інженерія» є 6 спеціальностей:

«Прикладна механіка»,

«Матеріалознавство», «Галузеве машинобудування», «Авіаційна та ракетно-космічна техніка», «Суднобудування», «Металургія». Навчальні плани бакалавра - різні не лише за кожною спеціальністю, але вони різні в межах одного факультету і випускник за спеціальністю «Галузеве машинобудування» кафедри «Конструювання верстатів та машин» не зможе одразу належно працювати за спеціалізацією тієї ж спеціальності, але, наприклад, «Обладнання фармацевтичних та біотехнологічних виробництв».

Звичайно можна виділити основоположні дисципліни однакові для всіх і викладати їх майбутнім юристам (в залежності від компетенцій, які плануються), а саме (знову ж таки на мій погляд): Інженерна та комп'ютерна графіка, Матеріалознавство, Теоретична механіка, Механіка матеріалів і

конструкцій, Електротехніка, Метрологія і стандартизація, Гідравліка та пневматика, Деталі машин.

Можна усі ці дисципліни об'єднати в одну та викладати дисципліну з назвою, наприклад, «Механічна інженерія». Але чи можна таким чином сформувати інженерні компетенції у особи з переважно гуманітарними нахилами? Як свідчить мій досвід читання певний час дисципліни «Основи інженерної науки» на одному з гуманітарних факультетів нашого ВНЗ - ні! Одною дисципліною обійтись не можливо, потрібно протягом кожного семестру навчання викладати технічні дисципліни, але ж ми будемо таким чином обмежувати дисципліни правничого спрямування. В результаті ми отримаємо не «2 в 1», а «ні те - ні се».

Варіант 3. Готувати спочатку юриста (бакалавра), а потім інженера (знову ж таки бакалавра). Чи навпаки спочатку інженера, а потім юриста і після двох бакалавратів магістратура за вибором. Це довго та дорого, як для ВНЗ так і для студента, бо не кожен готовий настільки довго вчитись.

Варіант 4. Виходячи з того, що випускник інженерного бакалаврату має поняття, що стосуються окремих аспектів права (як зі школи, так і з навчання на бакалавраті), то такий випускник більше орієнтується в праві ніж випускник юридичного бакалаврату в техніці (звичайно, бувають винятки). Але все ж випускнику інженерного бакалаврату ніколи не стати справжнім юристом (і навпаки), навіть якщо він вступить до магістратури за спеціальністю «Право».

Який же вихід? Пропоную, ще один варіант, хоча й розумію, що зробити це, напевно, важко, оскільки не все залежить від ВНЗ.

Варіант 5. На мою думку потрібно організувати спеціальну правничу магістратуру (можливо скорочений бакалаврат та магістратуру), лише для випускників інженерних бакалавратів, яка буде передбачати більший термін навчання та більший обсяг дисциплін, в порівнянні зі звичайною магістратурою. Тільки тоді ті особи, які під час навчання на бакалавраті

оволоділи інженерними компетенціями зможуть розпочати навчання за правничим напрямом, а суспільство отримає фахівця за формулою «2 в 1».

Такий варіант займе менше часу ніж два бакалаврати та магістратура (що залучить до такої освіти більше осіб) і дозволить отримати якісного правника з необхідними інженерними компетенціями у всіх без виключення галузях.

*Іванов Д. В., аспірант Міжрегіональної
Академії управління персоналом м.
Київ.*

СУСПІЛЬНЕ ТЕЛЕБАЧЕННЯ І РАДІОМОВЛЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОШИРЕННЯ ПРАВОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ТА РЕАЛІЗАТОР КОНСТИТУЦІЙНОГО ПРАВА КОЖНОГО НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ

Суспільне телебачення і радіомовлення формально-юридично з'явилося в Україні у 2017 році (від моменту реєстрації НСТУ). Відтак, можна стверджувати, що інститут суспільного мовлення певна новела, яка на нинішньому етапі знаходиться на стадії розвитку і дозрівання до форми, яку у подальшому можна буде літературно окреслити українським суспільним мовленням. Нинішні законодавчі рішення щодо суспільного мовлення пов'язані з запозиченням тих елементів концепції суспільного мовлення, які вже давно стали наріжним каменем (незмінними елементами концепції) для розвинених держав західноєвропейського регіону, північної Америки, Океанії, східної Азії. Мова звісно йде про принципи концепції суспільного мовлення, які можна відшукати в документах Ради Європи, Євросоюзу, тематичній літературі та типовому законі ЮНЕСКО.

Одним з основних принципів концепції суспільного мовлення виступає принцип загальності (доступності). Згаданий принцип зазвичай розуміється у двох значеннях:

- загальність, доступність сигналу мовлення - тобто, ідея того, що до програми теле-радіо мовника має мати доступ якнайширша аудиторія, щоб мовник охоплював якнайширші територіальні межі;

- загальність (доступність) змістів програм - тобто, поширення програм, які зможе переглядати і розуміти якнайширша аудиторія.

Принцип можна розуміти також у зв'язці з ідеєю поширення суспільно важливих змістів - інформації, що має бути доступною для кожного.

Застосовуючи таку парадигму, бачимо, що загальність і доступність тісно переплітаються з потребою більшості у отриманні суспільно важливої інформації. До останньої слід віднести у тому числі таку інформацію, що сприятиме створенню адекватної реальності системи орієнтації глядача/слухача у світі та державі. Звідси випливає наступне твердження - для створення адекватної орієнтації людини у державі слід надати їй інформацію про правила (закони) цієї держави. Тобто, слід озброїти людину інформацією про те, що є допустиме, а що анти правове, хоча б у загальних рисах. Наведене вище переплітається з питаннями освіти та реалізації Конституційних прав, зокрема таких як: право кожного знати свої права і обов'язки, права кожного на інформацію, у тому числі суспільно важливу.

Роздуми про суспільне телебачення і радіомовлення у наведеному вище контексті нагтовхують на однозначні висновки не тільки про можливість, але й про необхідність інструментального використання цього інституту для реалізації передбачених конституцією прав. У теоретичному та практичному вимірах це означає поширення суспільним мовником програмних змістів, що містять в собі правову інформацію.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
Свідоцтво про державну реєстрацію: серія ДК № 5354 від 25.05.2017 р.
просп. Перемоги, 37, 03056, м. Київ

Підп. до друку 05.07.2017. Формат 60x84¹/і₆. Папір офс. Гарнітура Times.
Спосіб друку - ризографічний. Ум. друк. арк. 6,97. Обл.-вид. арк. 11,6. Наклад 300 пр.
Зам. № 17-106.

Видавництво «Політехніка» КПІ ім. Ігоря Сікорського
вул. Політехнічна, 14, корп. 15
03056, м. Київ
тел. (044) 204-81-78